

Vlaams
Parlement

ingediend op **37-C** (2019-2020) – Nr. 1
13 juli 2020 (2019-2020)

Verslag

van het Rekenhof

over de Sustainable Development Goals Agenda
2030 van de Verenigde Naties:
implementatie, opvolging en rapportering
door de overheden in België (Preparedness Review)

Sustainable Development Goals

Agenda 2030 van de Verenigde Naties: implementatie, opvolging en rapportering door de overheden in België (*Preparedness Review*)

Rekenhof

Sustainable Development Goals

Agenda 2030 van de Verenigde Naties: implementatie, opvolging en rapportering door de overheden in België (*preparedness review*)

Verslag goedgekeurd in de algemene vergadering van het Rekenhof van 24 juni 2020
Vlaams Parlement, 37-C (2019-2020) – Nr. 1

Sustainable Development Goals

Agenda 2030 van de Verenigde Naties: implementatie, opvolging en rapportering door de overheden in België (*preparedness review*)

Met de goedkeuring van de *Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling* in 2015 legden de Verenigde Naties (VN) zeventien duurzame ontwikkelingsdoelstellingen of *Sustainable Development Goals* (SDG's) vast. Deze SDG's zijn gegroepeerd in de zogenaamde vijf P's: *People, Planet, Prosperity, Peace, Partnerships*, en bestrijken drie dimensies: sociaal, economisch en milieu. Ze worden verder uitgesplitst in 169 subdoelstellingen en hebben betrekking op uiteenlopende thema's die nagenoeg alle aspecten van de samenleving bestrijken (www.sdgs.be). Ook de Europese Commissie en de Raad van de EU onderschrijven de Agenda 2030. *Eurostat*, het bureau voor Statistiek van de EU, volgt de (sub)doelstellingen van Agenda 2030 op door middel van de *EU SDG indicator set*.

De verschillende bestuursniveaus in België (federale staat, gemeenschappen en gewesten) zijn ertoe gehouden een politiek engagement rond de SDG's op te nemen. Zij kunnen hun eigen beleid autonoom uitstippelen, maar doordat 133 van de 169 subdoelstellingen behoren tot de bevoegdheid van de verschillende bestuursniveaus zijn overleg en coördinatie essentieel. Elk bestuursniveau moet ook nagaan in welke mate het voor het bereiken van deze (sub)doelstellingen al beleid heeft ontwikkeld en of verdere beleidsacties noodzakelijk zijn.

In het Strategisch Plan 2017–2022 van INTOSAI, de wereldwijde vereniging van rekenkamers, zijn de SDG's een prioritair aandachtspunt. De rekenkamers engageren zich om na te gaan in welke mate hun nationale overheden zijn voorbereid op de realisatie van de SDG's. Daartoe voeren ze een zogenaamde *preparedness review* uit.

Met zijn *preparedness review* voor België heeft het Rekenhof onderzocht hoe de overheden zich uitdrukkelijk engageren en organiseren ten aanzien van Agenda 2030. Zo is nagegaan of de diverse overheden in België een adequaat systeem hebben opgezet om de SDG's te realiseren, de voortgang ervan op te volgen en erover te rapporteren. Het Rekenhof heeft in het bijzonder aandacht gehad voor de coördinatie binnen en tussen de bestuursniveaus. De eigenlijke resultaten van het beleid rond duurzame ontwikkeling vallen buiten de scope van deze review. Voor de review werd een zevenstappenmodel van INTOSAI als normenkader gebruikt. Concreet is het Rekenhof nagegaan of de overheden:

1. een sterk commitment hebben om de SDG's te realiseren;
2. daarbij het publiek en de relevante stakeholders betrekken;
3. de verschillende verantwoordelijkheden en overeenstemmende middelen duidelijk hebben toegewezen;
4. voor voldoende onderlinge coördinatie zorgen;
5. specifieke beleidsplannen met duidelijke doelstellingen hebben;
6. hun beleid degelijk voorbereid hebben;
7. een systeem hebben opgezet om de realisatie van de doelstellingen te monitoren en hierover te rapporteren.

Voor de nationale coördinatie, op basis waarvan België zijn internationale engagementen voor Agenda 2030 moet nakomen, fungeert de Interministeriële Conferentie Duurzame Ontwikkeling (IMCDO) als overlegorgaan. Zo stelde ze in 2017 de Nationale Strategie Duurzame Ontwikkeling op, die een basis wil bieden voor een coherente aanpak van de beleidslijnen over duurzame ontwikkeling in België, en werkte ze mee aan de *National Voluntary Review* die in 2017 aan de VN werd gepresenteerd. De IMCDO komt echter sinds eind 2017 niet meer samen. De Nationale Strategie die ze in 2017 opstelde, bevat geen specifieke doelstellingen, de erin opgenomen samenwerkingsswerven zijn vooral procesmatig en bevatten geen streefcijfers. Het tweede evaluatieverslag van de Nationale Strategie, dat gepland was voor maart 2019, werd vooralsnog niet opgemaakt.

Het SDG-beleid wordt opgevolgd aan de hand van indicatoren. Voor 34 indicatoren werd een eerste stand van zaken over het gevoerde beleid gemaakt. In 2018 breidde het Interfederaal Instituut voor de Statistiek deze indicatorenset verder uit en verzamelde het voor 82 indicatoren meetgegevens. Sinds februari 2020 wordt voor 32 indicatoren een uitsplitsing per gewest gemaakt.

Vanuit hun autonomie hebben de bestuursniveaus hun politiek engagement ten aanzien van Agenda 2030 verschillend ingevuld. De meeste hebben strategische plannen rond duurzame ontwikkeling opgesteld en acties ontplooid om de burgers en de stakeholders te betrekken. Ook de coördinatie binnen eenzelfde bestuursniveau wordt op uiteenlopende wijze opgezet, zowel op vlak van beleidsaansturing als op vlak van coördinatie door de administratieve diensten. De begrotingen van de overheden bevatten middelen die inhoudelijk wel een raakvlak hebben met de SDG's, maar een uitdrukkelijke link met Agenda 2030 is eerder uitzonderlijk. Die uiteenlopende invulling geldt ook voor de beleidsvoorbereiding: de meeste overheden evalueerden het bestaande beleid op het vlak van duurzame ontwikkeling ter voorbereiding van hun strategische plannen, maar alleen het federale en Vlaamse niveau deden dit aan de hand van een vergelijking met de 17 SDG's.

Ook de indicatoren om de SDG's binnen een bestuursniveau te monitoren zijn verschillend uitgewerkt. Zo ontbreken vaak streefwaarden en nulmetingen en is er geen duidelijke koppeling van de indicatoren met de overheidsprogramma's en acties uit de strategische plannen rond de SDG's. De rapportering over de SDG's blijft vaak beperkt tot een vermelding van de gerealiseerde acties, zonder ze te evalueren ten aanzien van de SDG's.

Het Rekenhof beveelt aan dat de IMCDO opnieuw haar coördinerende rol opneemt en zorgt voor een verdere internationale rapportering via een bijgewerkte *National Voluntary Review*, met geactualiseerde en becijferde doelstellingen en gebaseerd op Agenda 2030. Voor de opvolging van het SDG-beleid moet het Interfederaal Instituut voor de Statistiek indicatoren uitwerken die alle aspecten van de SDG's omvatten. Het is aangewezen dat deze indicatoren op een voldoende grote steekproef gebaseerd zijn, zodat ze kunnen worden opgesplitst tussen de regio's.

Daarnaast richt het Rekenhof aanbevelingen aan de verschillende overheden gezamenlijk. Zij moeten de bijgestuurde Nationale Strategie gebruiken als een gezamenlijke visie om hun strategische plannen en verdere politieke engagementen rond duurzame ontwikkeling te kaderen. Ook moeten ze daarin de mondiale SDG's omzetten in concrete, becijferde doelstellingen, toegespitst op hun eigen bestuursniveau, en daar vervolgens de nodige beleidsmaatregelen aan koppelen. Voor de indicatoren moeten de overheden streefwaarden vaststellen.

Het Rekenhof beveelt verder aan de beleidsvoorbereiding en de betrokkenheid van burgers en stakeholders planmatiger aan te pakken en de strategische plannen en beleidsmaatregelen duidelijker te coördineren en op te volgen, zodat een periodieke rapportering aan de parlementen kan worden gegarandeerd. De overheden moeten de verantwoordelijkheden van alle overheidsactoren duidelijk vastleggen en de middelen ramen die nodig zijn om de doelstellingen te realiseren.

De organen die instaan voor opvolging en rapportering moeten erop toezien dat de indicatoren die de overheden gebruiken om de realisatie van de SDG's op te volgen, in overeenstemming zijn met de lijst van indicatoren van het Interfederaal Instituut voor de Statistiek. Die indicatoren moeten voldoende meetbaar zijn op basis van streefwaarden en ze moeten zoveel mogelijk gekoppeld zijn aan de concrete maatregelen of projecten.

Tot slot moeten de rapportering over het gerealiseerde SDG-beleid, de communicatie daarover en de timing het mogelijk maken de resultaten op het nationale niveau te coördineren met het oog op de volgende National Voluntary Review.

Lijst van afkortingen en begrippen	11
Hoofdstuk 1	
Inleiding	15
1.1 Duurzame ontwikkelingsdoelstellingen	15
1.1.1 Situering en juridisch kader	15
1.1.2 Belgische context: coördinatie en rapportering	19
1.2 Onderzoek	20
1.2.1 <i>Preparedness review</i>	20
1.2.2 Onderzoeksvragen, normen en structuur van het verslag	22
1.2.3 Onderzoeksmethode	23
1.3 Procedure	24
Hoofdstuk 2	
Nationaal niveau	27
2.1 Nationale coördinatie	27
2.1.1 Politieke sturing	27
2.1.2 Uitvoering Nationale Strategie voor Duurzame Ontwikkeling	27
2.1.3 Opvolging en rapportering	29
2.1.4 Communicatie	31
2.1.5 Afstemming over internationale positie	32
2.2 Nationale indicatoren	33
2.2.1 Interfederaal Instituut voor de Statistiek	33
2.2.2 Opvolging indicatoren	34
2.3 Deelconclusie	36
Hoofdstuk 3	
Beleidskader	39
3.1 Politiek engagement	39
3.1.1 Uitwerking beleidsplannen	39
3.1.2 Informatie aan de parlementen	45
3.2 Publieke bewustwording en dialoog met stakeholders	46
3.3 Verantwoordelijkheden en middelen	50
3.3.1 Toewijzing verantwoordelijkheden	50
3.3.2 Middelen: raming en verantwoording	52
3.4 Beleidsvoorbereiding	53
3.5 Deelconclusie	55
Hoofdstuk 4	
Monitoring en rapportering	59
4.1 Indicatoren	59
4.2 Voortgangsrapportering	63
4.3 Deelconclusie	66

Hoofdstuk 5**Synthese van antwoorden
per beleidsniveau****69**

5.1	Nationaal	69
5.2	Federaal	69
5.3	Vlaanderen	70
5.4	Waals Gewest	70
5.5	Franse Gemeenschap	70
5.6	Brussels Hoofdstedelijk Gewest	71
5.7	Duitstalige Gemeenschap	71

Hoofdstuk 6**Besluit en aanbevelingen****73**

6.1	Algemeen besluit	73
6.2	Aanbevelingen	74

Lijst van afkortingen en begrippen

BHG	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
CoorMulti	Interfederaal overlegplatform Multilaterale Coördinatie van de Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken
DDD	<i>Direction du développement durable</i>
DG	Duitstalige Gemeenschap
DO	Duurzame Ontwikkeling
EU	Europese Unie
FIDO	Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling
FPB	Federaal Planbureau
FPDO	Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling
FRDO	Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling
ICDO	Interdepartementale Commissie voor Duurzame Ontwikkeling
IIS	Interfederaal Instituut voor de Statistiek
IMCDO	Interministeriële Conferentie Duurzame Ontwikkeling
INTOSAI	<i>International Organisation of Supreme Audit Institutions</i>
NSDO	Nationale Strategie Duurzame Ontwikkeling
NVR	<i>National Voluntary Review</i>
PRDD	<i>Plan régional de développement durable</i>
REK	<i>Regionales Entwicklungskonzept</i>
RSO	<i>Responsabilité sociétale des organisations</i>
SDG's	<i>Sustainable Development Goals</i>
SPW	<i>Service public de Wallonie</i>
Unstat	<i>United Nations Statistical Commission</i>
VN	Verenigde Naties
VVSG	Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeenten

Hoofdstuk 1

Inleiding

1.1 Duurzame ontwikkelingsdoelstellingen

1.1.1 Situering en juridisch kader

Op 25 september 2015 keurden 193 lidstaten van de Verenigde Naties (VN) de resolutie A/70/L.1 Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling goed¹. Agenda 2030 trad in werking op 1 januari 2016.

Er werden zeventien duurzame ontwikkelingsdoelstellingen of *Sustainable Development Goals* (hierna: SDG's)² geformuleerd. De SDG's bestrijken vijf kerngebieden, de zogenaamde vijf P's: *People, Planet, Prosperity, Peace, Partnerships*, en drie dimensies: sociaal, economisch en milieu. Ze werden verder uitgesplitst in 169 subdoelstellingen en hebben betrekking op armoedebestrijding, onderwijs, gelijkheid, duurzame productie en consumptie, klimaat en andere maatschappelijke thema's (verder te raadplegen op de website www.sdgs.be). Ze vervangen de millenniumdoelstellingen die liepen tot 2015. Waar de millenniumdoelstellingen vooral voor de ontwikkelingslanden golden, gelden de SDG's voor alle lidstaten van de VN.

¹ Duurzame ontwikkeling stond voordien ook al op de agenda van de VN, wat leidde tot de Verklaring van Rio (1992), het Kyotoprotocol (1997) ter vermindering of beheersing van de uitstoot van broeikasgassen, de Millenniumverklaring (2000), gericht op het uitbannen van wereldwijde armoede, en de Verklaring van Johannesburg (2002), met een actieplan waarin gedetailleerde doelstellingen en engagementen zijn opgenomen over het tegengaan van armoede, de bescherming van natuurlijke rijkdommen, energie, gezondheid, milieugerelateerde technologieën en governance, die ook allemaal terugkomen in de latere *Sustainable Development Goals*.

² "Duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling die tegemoetkomt aan de noden van het heden zonder de behoeftetevoorziening van de toekomstige generaties in het gedrang te brengen. Op deze manier bevat het twee sleutelementen: "noden" en "beperkingen". De noden van de armen die een prioriteit moeten vormen, en de beperkingen die de samenleving en onze technologie op het gebruik van onze leefomgeving moeten plaatsen." (bron: <https://www.duurzameontwikkeling.be/nl/internationaal-beleid/verenigde-naties>, gebaseerd op de definitie van het zgn. Brundtland-verslag: *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future* uit 1987, www.un-documents.net).

Figuur 1 – 17 SDG's rond 5 kerngebieden (5 P's)

Bron: Rekenhof (logo's uit www.sdgs.be)

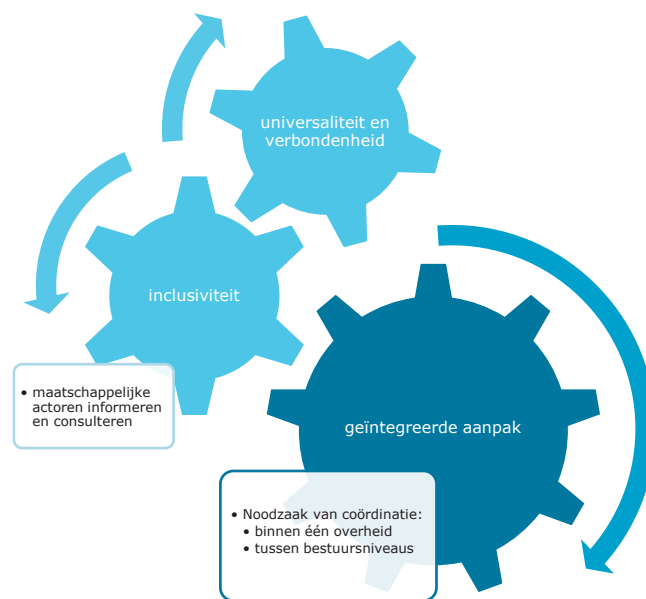
De SDG's zijn onlosmakelijk verbonden met de beginselen van **universaliteit** (*Universality*), **onderliggende verbondenheid** en **ondeelbaarheid** (*Interconnectedness and Indivisibility*), **inclusiviteit** (*Inclusiveness and Leave no one Behind*) en **partnerschap-pen** (*Partnerships*)³.

Binnen de context van een overheidsbeleid over SDG's veronderstellen de beginselen van universaliteit en onderliggende verbondenheid per definitie een geïntegreerde aanpak: de verschillende uitdagingen op het gebied van duurzame ontwikkeling hangen nauw met elkaar samen en vereisen geïntegreerde oplossingen. Coördinatie van het beleid is daarbij essentieel, zowel binnen één overheid (bv. tussen ministeries) als tussen verschillende overheden.

³ Verenigde Naties, *Transforming our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, Preamble of General Assembly Resolution A/RES/70/1 of 25 September 2015, 38 p., www.un.org Soms worden nog andere principes gebruikt in teksten over duurzame ontwikkeling. De aangehaalde principes verwijzen over het algemeen naar de principes vastgesteld door de VN-Conferentie van Rio in 1992 (Verklaring van Rio, 27 principes). Het Federaal Planbureau hanteert in zijn federale verslagen over duurzame ontwikkeling, vijf overkoepelende principes: verantwoordelijkheid (verwant aan universaliteit); integratie (verwant aan onderlingende verbondenheid en ondeelbaarheid); billijkheid (verwant aan *Leave no one behind*); voorzorg; participatie (verwant aan partnerschappen).

De beginselen van inclusiviteit en partnerschappen houden bovendien in dat ook de maatschappelijke actoren (middenveld, bedrijfsleven, burgers, academische wereld) betrokken worden bij de realisatie van de SDG's en daartoe moeten samenwerken. De overheid moet ervoor zorgen dat ze deelnemen, zowel bij de voorbereiding als bij de uitvoering van de verschillende acties rond SDG's.

Figuur 2 – Beginselen aan de grondslag van de SDG's

Bron: Rekenhof

De zeventien doelstellingen van de VN zijn juridisch niet bindend⁴, maar de lidstaten worden geacht een politiek engagement op dit vlak op te nemen en een nationaal kader uit te werken om de doelstellingen te bereiken. De SDG's hebben als horizon 2030, maar een twintigtal subdoelstellingen dienen al tegen 2020 gerealiseerd te zijn⁵.

Doordat België de VN-resolutie heeft ondertekend, zijn de verschillende overheden (federale staat, gemeenschappen en gewesten) verplicht tot een politiek engagement op dit vlak. Uit een analyse⁶ van het Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling⁷ (FIDO) blijkt dat van de 169 subdoelstellingen binnen de SDG's er 31 behoren tot de exclusieve bevoegdheid van de federale overheid en 5 tot de exclusieve bevoegdheid van de gemeenschappen en de

⁴ Verenigde Naties, *Sustainable Development Goals. The Sustainable Development Agenda*, www.un.org.

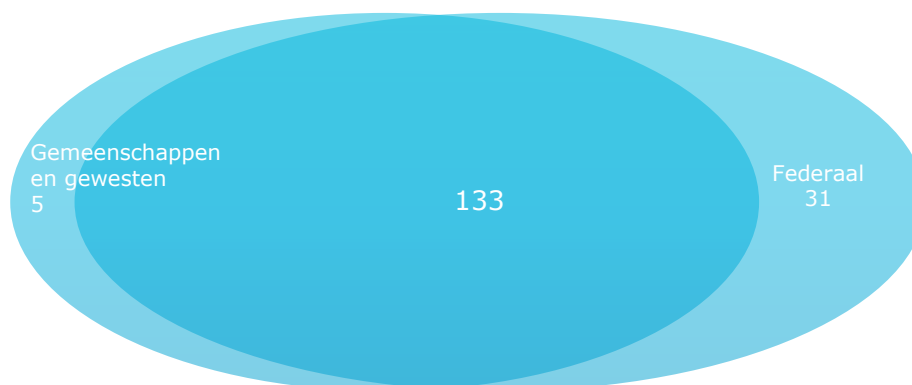
⁵ Vb. subdoelstelling 3.6 "Tegen 2020 het aantal doden en gewonden in het verkeer wereldwijd halveren", subdoelstelling 14.2 "Tegen 2020 op een duurzame manier zee- en kustecosystemen beheren en beschermen om aanzienlijke negatieve gevolgen te vermijden" of subdoelstelling 17.11 "De export van ontwikkelingslanden aanzienlijk doen toenemen, in het bijzonder met de bedoeling om het aandeel van de minst ontwikkelde landen in de mondiale export tegen 2020 te verdubbelen".

⁶ Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling, *Een evaluatie van de politieke engagementen van de federale overheid tegenover Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling van de Verenigde Naties*, december 2017, www.sdgs.be (zie punt 3.4).

⁷ Het FIDO is de federale overheidsdienst die de federale overheid bijstaat in de voorbereiding van het beleid inzake duurzame ontwikkeling. Daarnaast staat ze ook in voor de coördinatie en uitvoering van dit beleid.

gewesten. 133 subdoelstellingen behoren tot de bevoegdheid van de verschillende bestuursniveaus in België. Dit maakt overleg en coördinatie noodzakelijk (zie punt 1.1.2). Elk bestuursniveau moet nagaan in welke mate er voor het bereiken van deze (sub)doelstellingen al beleid werd ontwikkeld en of verdere beleidsacties noodzakelijk zijn.

Figuur 3 – Verdeling van de 169 subdoelstellingen over de bevoegdheden van de Belgische overheden

Bron: gegevens uit rapport FIDO

Op Europees niveau (EU) bestaat er tot nu toe geen gecoördineerd beleid over SDG's dat België als lidstaat zou moeten volgen. De Europese Commissie onderschrijft wel de Agenda 2030 volledig⁸ en de Raad van de EU “wijst op de verbintenis van de EU en haar lidstaten om de 17 duurzame ontwikkelingsdoelstellingen uiterlijk eind 2030 te verwezenlijken”⁹. In december 2019 stelde de Europese Commissie haar *Green Deal* voor, die ook het voornemen bevat om de SDG's te integreren binnen het Europees Semester om zo de SDG's centraal te kunnen stellen in de Europese beleidsvoering en acties¹⁰.

Binnen de Europese Unie staat Eurostat, het bureau voor Statistiek, in voor de opvolging van de (sub)doelstellingen van Agenda 2030 die relevant worden geacht binnen de EU. Het hanteert hiervoor een eigen set van honderd indicatoren, de “EU SDG indicator set”. In een bijlage bij het recentste rapport van de Europese Commissie dat in het kader van het Europees semester de vooruitgang van België beoordeelt, wordt de evolutie van ons land ten

⁸ Europese Commissie, *Volgende stappen voor een duurzame Europese toekomst. Europese Duurzaamheidsmaatregelen*, mededeling aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's, COM(2016) 739 (final). In een bijkomend werkdokument wordt doelstelling per doelstelling uitgelegd wat de EU reeds doet en van plan is te doen [stuk SWD(2016) 390].

⁹ Raad van de Europese Unie, *Een duurzame Europese toekomst: de EU-respons op de Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling. Conclusies van de Raad*, 20 juni 2017, Document 10370/17, meer bepaald de punten 7 en 17, www.consilium.europa.eu. De Raad moedigde op 10 december 2019 de lidstaten verder aan om het ambitieniveau van hun nationale maatregelen te verhogen en de Agenda 2030 proactief te integreren in nationale planningsinstrumenten, beleidsmaatregelen, strategieën en financiële kaders.

¹⁰ Europese Commissie, *De Europese Green Deal*. Mededeling van de commissie aan het Europees Parlement, de Europese Raad, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's, COM/2019/640 final, Brussel, 11 december 2019, <https://eur-lex.europa.eu>. Het Europees semester is het kader waarin de lidstaten van de Europese Unie hun economisch beleid coördineren op basis van een beoordeling van hun economische en budgettaire plannen.

aanzien van deze SDG-indicatorenset geschetst¹¹. Daarnaast maakt de Europese Commissie ook een syntheserapport over de wijze waarop de EU en haar lidstaten de uitvoering van SDG's in de ontwikkelingslanden door middel van ontwikkelingssamenwerking ondersteunen, zoals de laatste keer in mei 2019¹².

Met uitzondering van de Duitstalige Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (COCOM) hebben de Belgische overheden een juridisch kader voor duurzame ontwikkeling gecreëerd. Dat kwam al tot stand vóór de Agenda 2030 en verwijst dus niet uitdrukkelijk naar de SDG's. De belangrijkste juridische instrumenten zijn:

België	Artikel 7bis van de Grondwet: <i>"Bij de uitoefening van hun respectieve bevoegdheden streven de federale Staat, de gemeenschappen en de gewesten de doelstellingen na van een duurzame ontwikkeling in haar sociale, economische en milieugebonden aspecten, rekening houdend met de solidariteit tussen de generaties."</i>
Federaal	Wet van 5 mei 1997 betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling
Vlaanderen	Decreet van 18 juli 2008 ter bevordering van duurzame ontwikkeling
Wallonië	Decreet van 27 juni 2013 betreffende de Waalse strategie inzake duurzame ontwikkeling, gewijzigd door het decreet van 30 april 2019
Brussel	Artikel 13 en volgende van het Wetboek van Ruimtelijke Ordening

Waar dit juridisch kader eerder algemeen blijft, zijn de verschillende strategische plannen die op basis van deze regelgeving werden opgesteld van recentere datum (met uitzondering van het federale niveau) en verwijzen ze expliciet naar de SDG's of integreren ze de SDG's binnen de eigen doelstellingen. Dit resulteert in een gefragmenteerd en evolutief *soft law*-kader voor SDG's in België. Met uitzondering van de Franse Gemeenschap, de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (COCOM), hebben de verschillende overheden volgende strategische plannen uitgewerkt¹³:

Federaal	Federale Langetermijnvisie voor Duurzame Ontwikkeling Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling
Vlaanderen	Visie 2050 – Een langetermijnstrategie voor Vlaanderen en Vizier 2030 – Een 2030 doelstellingenkader voor Vlaanderen
Wallonië	<i>Deuxième stratégie wallonne de développement durable</i>
Brussel	Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling
Duitstalige Gemeenschap	<i>Drittes regionales Entwicklungskonzept</i>

1.1.2 Belgische context: coördinatie en rapportering

De verschillende bestuursniveaus in België stippelen vanuit hun specifieke bevoegdheden een eigen beleid rond SDG's uit, maar gelet op de 133 subdoelstellingen waarvoor alle

¹¹ Europese Commissie, *Werkdocument van de diensten van de commissie – Landverslag België 2020 bij mededeling van de commissie aan het Europees Parlement, de Europese Raad, de Raad, de Europese Centrale Bank en de Eurogroep*, Brussel, februari 2020, SWD(2020) 500 final, www.eur-lex.europa.eu.

¹² Europese Commissie, *Verslag van de commissie: De duurzameontwikkelingsdoelen wereldwijd ondersteunen: het gezamenlijk synthesesverslag 2019 van de Europese Unie en haar lidstaten, COM (2019) 232 final*, www.eur-lex.europa.eu.

¹³ De documenten zijn terug te vinden op <https://sdgs.be/nl/beleid>. Ze worden verder besproken in punt 3.1.

bestuursniveaus bevoegd zijn, en de beginselen van universaliteit en ondeelbaarheid, is overleg en coördinatie daarbij onontbeerlijk. Die zouden moeten leiden tot een gemeenschappelijke visie en een coherente en gedeelde aanpak om de voortgang van de SDG's op te volgen.

Als overlegorgaan fungeert de Interministeriële Conferentie Duurzame Ontwikkeling (IMCDO). Die werd op 6 juni 2012 opgericht en haar taken werden naar aanleiding van de Agenda 2030 uitgebreid¹⁴. Binnen het kader van de IMCDO werd op 31 mei 2017 de Nationale Strategie Duurzame Ontwikkeling (NSDO) goedgekeurd. Die wil een basis bieden voor een coherente aanpak van de beleidslijnen over duurzame ontwikkeling in België. De NSDO legt een gezamenlijke visie vast voor de gewenste toekomstige situatie voor België en bevat een selectie van prioritaire thema's waarvoor de overheden samen concrete acties zullen uitvoeren (zie punt 2.1.2).

De verschillende bestuursniveaus voorzien vaak in een rapportering over hun beleid over de SDG's. Zo bepaalt de wet van 5 mei 1997 dat het Federaal Planbureau (FPB)¹⁵ een *Federaal Rapport inzake Duurzame Ontwikkeling* opmaakt en meedeelt aan alle betrokken regeringen en parlementen in België¹⁶.

Ook de rapportering op internationaal niveau vraagt een gecoördineerde aanpak. In juli 2017 legde België een *National Voluntary Review* (NVR) voor aan het *High Level Political Forum* van de VN¹⁷ over de stand van uitvoering van de Agenda 2030 in België¹⁸ (zie punt 2.1.3).

1.2 Onderzoek

1.2.1 Preparedness review

De uitvoering van de SDG's is een aandachtspunt voor INTOSAI¹⁹, de wereldwijde vereniging van rekenkamers. In haar Strategisch Plan 2017–2022 is een van de vijf prioriteiten “bijdragen tot de opvolging en review van de SDG's in de context van de eigen nationale duurzame

¹⁴ Sinds 2016 moet de IMCDO:

- (1) bijdragen tot de uitvoering in België van de Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling, onder meer via de nationale strategie inzake duurzame ontwikkeling;
- (2) de Belgische bijdrage voorbereiden tot de Europese en multilaterale verslaggeving inzake de uitvoering in België van de Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling;
- (3) op administratief vlak bijdragen tot de voorbereiding van de standpunten die België op EU- en VN-niveau zal verdedigen wat betreft de uitvoering van de Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling;
- (4) partners betrekken die bij de uitvoering van deze taken de IMCDO ondersteunen.

¹⁵ Het Federaal Planbureau (FPB) is een onafhankelijke instelling van openbaar nut. Het maakt studies en vooruitzichten over economische, sociale en milieubeleidskwesties. Ook wordt de integratie van die beleidskwesties in een context van duurzame ontwikkeling bestudeerd (www.plan.be).

¹⁶ Voor de federale overheid vormt dit rapport de basis voor het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling (wet 5 mei 1997, art. 3).

¹⁷ De VN vragen aan ieder land dat de Agenda 2030 onderschreef om regelmatig en vrijwillig zichzelf door te lichten en de resultaten te presenteren, bijvoorbeeld om de vier jaar.

¹⁸ United Nations High Level Political Forum, *Pathways to Sustainable Development. First Belgian National Voluntary Review on the Implementation of the 2030 Agenda*, juli 2017, 93 p., <https://sustainabledevelopment.un.org>.

¹⁹ Austrian Court of Audit & General Secretariat of INTOSAI, “Auditing the SDG's: challenges and opportunities for SAs”, *EUROSAI Magazine*, 2018, nr. 24, p.70-72, www.eurosai.org.

ontwikkelingsinspanningen en de individuele mandaten van de hoge controle-instellingen”²⁰. Een *preparedness review* gaat na in welke mate overheden voorbereid zijn op de verdere implementatie van de SDG's. Verschillende andere rekenkamers hebben al een dergelijk onderzoek uitgevoerd²¹.

De Agenda 2030 beslaat de periode 2016 tot 2030. Een *preparedness review* moet vroeg in het beleidsvormingsproces worden uitgevoerd. Het doel ervan is immers nagaan of de overheid zodanig is georganiseerd dat de SDG's kunnen worden bereikt.

De *preparedness review* die het Rekenhof heeft uitgevoerd, gaat na of de diverse overheden in België een adequaat systeem hebben opgezet om de SDG's te realiseren, de voortgang ervan op te volgen en hierover te rapporteren.

Aangezien de SDG's dateren van 2015 en er in 2017 al een eerste *National Voluntary Review* plaatsvond, heeft het Rekenhof ook onderzocht of de bestuursniveaus de uitgewerkte systemen en maatregelen ook daadwerkelijk toepassen, zonder echter de resultaten van het beleid rond duurzame ontwikkeling in kaart te brengen of te evalueren.

De review onderzoekt hoe de overheden zich *uitdrukkelijk* engageren en organiseren ten aanzien van Agenda 2030. Dat een entiteit geen globale strategie ontwikkeld heeft voor Agenda 2030, betekent echter niet dat de entiteit geen acties onderneemt op het vlak van duurzame ontwikkeling. Zo werden binnen de verschillende onderzochte overheden beleidsmaatregelen genomen en doelstellingen geformuleerd die bijdragen tot Agenda 2030, zonder dat zij daaraan altijd uitdrukkelijk gekoppeld zijn²².

De review bestrijkt, vanuit een *whole of government approach*, de federale overheid, de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest²³, de Franse Gemeenschap, het Waals Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Duitstalige Gemeenschap. Ook de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (COCOM)²⁴, die binnen Brussel de gemeenschapsbevoegdheden uitoefenen, zijn in de scope inbegrepen.

²⁰ Daarbij worden de standaarden *ISSAI 5130* en *ISSAI 12 (International Standards of Supreme Audit Institutions)* over SDG's gehanteerd.

²¹ International Organization of Supreme Audit Institutions, *Audit Reports of Individual SAIs on the SDGs*, www.intosai.org.

²² Zo heeft de Franse Gemeenschap een pact voor een excellent onderwijs uitgewerkt, met doelstellingen als een vermindering met 50 % van het aantal zittenblijvers en schoolverlaters tegen 2030.

²³ In Vlaanderen worden de bevoegdheden van de gemeenschap en het gewest uitgeoefend door éénzelfde parlement en éénzelfde regering.

²⁴ De Franse Gemeenschapscommissie en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie werden betrokken bij het onderzoek omdat zij belast zijn met materies die onder meer door de zesde Staatshervorming naar de gemeenschappen werden overgeheveld en vervolgens via akkoorden tussen de Franstalige overheden aan de gewesten werden overgedragen. Het gaat bijvoorbeeld om bevoegdheden in verband met rustoorden, ziekenhuizen en kinderbijslag. In Brussel zijn het dus de Franse Gemeenschapscommissie en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie die deze materies hebben overgenomen waarvoor ze regelgeving kunnen uitwerken. De materies hangen nauw samen met de verwezenlijking van de SDG's. De Vlaamse Gemeenschapscommissie heeft geen gelijkaardige bevoegdheden. Het Rekenhof heeft zich niet rechtstreeks gericht tot diensten van die overheden, hoe die ook betrokken zijn bij de realisatie van de SDG's.

Hoewel ook de lokale besturen, vanuit de beginselen van inclusiviteit en ondeelbaarheid, betrokken moeten worden bij het behalen van de SDG's, maken ze niet het voorwerp uit van de review omdat het Rekenhof er geen controlebevoegdheid over heeft.

1.2.2 Onderzoeksvragen, normen en structuur van het verslag

De onderzoeksvragen steunen op het zogenaamde zevenstappenmodel dat ontwikkeld werd door de Algemene Rekenkamer van Nederland en overgenomen werd door INTO-SAI²⁵, en dat tegelijk het normenkader voor de review vormt.

De review ging na in welke mate de overheden invulling hebben gegeven aan elk van de volgende onderzoeksvragen:

Figuur 4 – Onderzoeksvragen volgens Intosai zevenstappenmodel

	7 stappen van de Preparedness Review	Onderzoeksvragen	Punt van het verslag
Policy Framework	Step 1 Political commitment and recognition of national responsibility in line with the principles of sustainable development.	Vraag 1 Hebben de overheden een sterk commitment om de SDG's te realiseren en betrekken ze daarbij het publiek en de relevante stakeholders?	2.1 3.1 3.2
	Step 2 Building public awareness and encouraging dialogue with stakeholders including relevant non-governmental stakeholders.		
	Step 3 Allocation of responsibility at a ministerial or other level, allocation of appropriate financial means and other resources , and establishment of accountability arrangements.	Vraag 2 Hebben de overheden de verschillende verantwoordelijkheden en overeenstemmende middelen duidelijk toegewezen, met voldoende onderlinge coördinatie?	3.3
	Step 4 Preparation of plans to apply the SDGs including setting out the role of different stakeholders and defining how the various goals and targets are to be achieved in an integrated and coherent manner.	Vraag 3 Zijn de engagementen inzake de realisatie van de SDG's vertaald in specifieke beleidsplannen met duidelijke doelstellingen? Ging aan deze plannen een degelijke beleidsvoorbereiding vooraf?	3.1 3.4

²⁵ Algemene Rekenkamer, *A Practical Guide to Government SDG Preparedness Reviews Based on the Experiences and Reflections of Seven Supreme Audit Institutions*, juli 2018, 40p., www.intosai.org. Dit model werd ook onderschreven op de XXII INCOSAI meeting in Abu Dhabi in december 2016.

	7 stappen van de <i>Preparedness Review</i>	Onderzoeksvragen	Punt van het verslag
Data Framework	Step 5 Designing and establishment of the systems to measure and monitor the SDGs goals and targets.		
	Step 6 Setting baselines – the situation at the start of the process – for different indicators, against which to judge progress made throughout the SDG lifecycle.	Vraag 4 Is er een systeem opgezet om de realisatie van de doelstellingen te monitoren en hierover te rapporteren?	2.2 4.1 4.2
	Step 7 Monitoring and reporting arrangements on the progress of SDGs, involving all relevant stakeholders.		

Bron: Rekenhof op basis van Intosai

In het bijzonder legt de review de nadruk op de noodzakelijke coördinatie tussen de betrokken overheden in België. Hoofdstuk 2 gaat in op het overkoepelende nationale niveau, dat de verschillende overheden coördineert (punt 2.1) en indicatoren uitwerkt voor de rapportering namens België op internationaal vlak (punt 2.2).

Ten aanzien van de verschillende onderzoeksvragen konden bij de onderzochte overheden ook “goede praktijken” worden aangetroffen. Ze werden zichtbaar weergegeven binnen het verslag.

Elk hoofdstuk begint met een korte cursieve tekst die de ideale situatie (norm) weergeeft waartegen de vaststellingen worden afgetoetst.

1.2.3 Onderzoeksmethode

Het Rekenhof heeft eerst documenten onderzocht (beleidsplannen, begrotingsdocumenten, verslagen van overheidsdiensten, andere onderzoeksrapporten...). De betrokken overheden werden vervolgens bevraagd aan de hand van een gestandaardiseerde vragenlijst²⁶ en aanvullende interviews.

²⁶ Voor het nationale niveau werd een aangepaste vragenlijst gebruikt.

1.3 Procedure

5 juni 2019	Aankondiging van het onderzoek bij de bevoegde ministers en administraties van de verschillende bestuursniveaus		
Juli 2019 – januari 2020	Uitvoering van de audit		
19 februari 2020	Verzending van het ontwerpverslag ter commentaar aan de bevoegde ministers en administraties van de verschillende bestuursniveaus		
Maart – mei 2020	Ontvangst van de antwoorden		
	Overheidsniveau	Geadresseerde	Datum antwoord
	Nationaal	Federaal minister van Buitenlandse Zaken	06/05/2020
	Nationaal	Voorzitter Interdepartementale Commissie voor Duurzame Ontwikkeling (ICDO)	07/04/2020
	Nationaal	Secretaris Interfederaal Instituut voor de Statistiek (IIS)	19/03/2020 (e-mail)
	Federaal	Minister van Energie, Leefmilieu en Duurzame Ontwikkeling	Verwijst naar antwoord FIDO (e-mail 03/04/2020)
	Federaal	Directeur Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling (FIDO)	19/03/2020 (e-mail)
	Federaal	Directeur Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO)	26/02/2020 (e-mail)
	Federaal	Commissaris van het Plan (Federaal Planbureau)	18/03/2020 (e-mail)
	Vlaanderen	Secretaris-generaal Kanselarij en Bestuur	Geen afzonderlijk antwoord – zie antwoord minister-president
	Vlaanderen	Minister-president van de Vlaamse regering	07/04/2020
	Waals Gewest	Minister-president van de Waalse regering	Geen afzonderlijk antwoord – zie antwoord Waalse Overheidsdienst (e-mail 03/04/2020)
	Waals Gewest	Secretaris-generaal Waalse Overheidsdienst	16/03/2020
	Franse Gemeenschap	Minister-president Franse Gemeenschapsregering	20/03/2020
	Franse Gemeenschap	Secretaris-generaal	12/03/2020 (e-mail)

	Brussels Hoofdstedelijk Gewest	Minister-president	-
	Brussels Hoofdstedelijk Gewest	Algemeen directeur Perspective.Brussels	19/03/2020 (e-mail)
	Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie	Voorzitter van het Verenigd College	-
	Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie	Leidend ambtenaar van de administratie van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie	17/03/2020
	Franse Gemeenschapscommissie	Minister-president van het college	-
	Franse Gemeenschapscommissie	Administrateur-generaal van de Brusselse Franse overheidsdienst	04/03/2020
	Duitstalige Gemeenschap	Secretaris-generaal van het Ministerie van de Duitstalige Gemeenschap	17/03/2020
	Duitstalige Gemeenschap	Minister-president van de regering van de Duitstalige Gemeenschap	17/03/2020

Hoofdstuk 2

Nationaal niveau

Het engagement voor Agenda 2030 is genomen door België. De verschillende bestuursniveaus in ons land zijn allemaal betrokken en moeten de agenda samen realiseren. Daarnaast moet België ook op internationaal vlak aantonen dat het de realisatie van de SDG's opvolgt.

2.1 Nationale coördinatie

2.1.1 Politieke sturing

Het behalen van de SDG's vraagt om een coördinatie van het beleid, zowel binnen één bestuursniveau als tussen de bestuursniveaus onderling. In een federaal land zoals België vereist dit een overleg tussen de verschillende bevoegde overheden. Standaard gebeurt dit via het Overlegcomité²⁷ en interministeriële conferenties.

Sinds 2016 heeft de Interministeriële Conferentie voor Duurzame Ontwikkeling (IMCDO) (zie punt 1.1.2) als overlegorgaan de taak te zorgen voor een coherente aanpak van het beleid inzake duurzame ontwikkeling. De conferentie is samengesteld uit alle ministers die bij de verschillende overheden bevoegd zijn voor duurzame ontwikkeling.

In principe moet het voorzitterschap van de IMCDO elke zes maanden wisselen tussen de overheden. Door discussies over het voorzitterschap van andere interministeriële conferenties werd de afwisseling al in 2015 opgeschort voor alle conferenties. De Vlaamse regering, op dat ogenblik voorzitter van de IMCDO, bleef daardoor voorzitter ad interim, maar neemt sinds begin 2018 dit voorzitterschap niet langer actief op²⁸. De laatste vergadering van de IMCDO dateert van 13 september 2017²⁹.

2.1.2 Uitvoering Nationale Strategie voor Duurzame Ontwikkeling

Eén van de eerste opdrachten van de IMCDO was het uitwerken van een Nationale Strategie voor Duurzame Ontwikkeling (NSDO). Al in 1992 vroeg de VN aan de lidstaten een dergelijke strategie aan te nemen³⁰. In 2005 maakte de toenmalige interministeriële conferentie hiervoor een eerste kadertekst. De toegenomen aandacht voor duurzame ontwikkeling – zowel internationaal als nationaal – dankzij Agenda 2030 van de VN, zorgde voor een hernieuwde werking van de IMCDO en voor de opmaak van een eerste NSDO in 2016.

Nadat elke betrokken deelstaat zijn eigen goedkeuringsprocedure volgde, nam de IMCDO op 31 mei 2017 nota van de goedgekeurde kadertekst van de NSDO.

²⁷ Het overlegcomité is een politiek orgaan op het niveau van de regeringen van de verschillende overheden. Het dient om bevoegdheidsconflicten te voorkomen en belangenconflicten op te lossen.

²⁸ De minister-president van de Vlaamse regering geeft aan dat er nadien gesprekken plaats hadden over de organisatie van het voorzitterschap van de IMCDO, maar die hebben niet geleid tot een wijziging van het voorzitterschap.

²⁹ Interview met het departement Kanselarij en Bestuur van de Vlaamse overheid op 16 oktober 2019.

³⁰ Artikel 8.7 van Agenda 21, Conferentie van de Verenigde Naties inzake Milieu en Ontwikkeling, 1992.

De strategie erkent Agenda 2030 en de bijhorende SDG's als kompas voor alle Belgische overheden tot 2030. Ze formuleert een gezamenlijke visie, gebaseerd op de vijf kerngebieden van Agenda 2030 (*People, Planet, Prosperity, Peace, Partnerships*) en zet zes prioritaire thema's ("samenwerkingswerven") voorop waartoe alle overheden zich engageren. Verder worden in bijlage de strategische documenten van de verschillende overheden (zie punt 1.1.1) gevoegd.

Tabel 1 – Samenwerkingswerven Nationale Strategie Duurzame Ontwikkeling (met realisatiegraad)

1. Bewustmaking rond de SDG's	De opgesomde acties hebben vooral betrekking op studiewerk en op het organiseren van twee evenementen per legislatuur.	Gedeeltelijk voltooid
2. Voortgang, opvolging en evaluatie van de SDG's	De IMCDO zal twee keer per legislatuur een uitvoerig voortgangsrapport maken over de uitvoering van de SDG's in België.	Gedeeltelijk voltooid
3. Duurzame overheidsopdrachten	Door bij de gunning van overheidsopdrachten milieuclausules, sociale en ethische clausules op te nemen kunnen overheden hun overheidsopdrachten duurzamer maken. De concrete acties slaan vooral op het gezamenlijk ontwikkelen van gemeenschappelijke instrumenten en criteria.	Voltooid
4. Duurzaam wonen en bouwen	In dit verband zal vooral een gemeenschappelijke evaluatietool voor de milieuprestaties van materialen en gebouwen ontwikkeld worden.	Stopgezet – niet voltooid
5. Duurzame voeding	Een nationaal overlegplatform over duurzame voeding zal waken over de coherentie van de maatregelen die de verschillende bestuursniveaus nemen om zo een duurzaam voedingssysteem te bereiken.	Stopgezet – niet voltooid
6. Instrumenten voor duurzame ontwikkeling	Verschiedende instrumenten die organisaties ondersteunen om hun inspanningen te verduurzamen, zoals ISO-certificaten, zullen in kaart worden gebracht en hun onderlinge complementariteit zal worden versterkt.	Stopgezet – niet voltooid

Bron: Rekenhof

Hoewel de eerste kadertekst uit 2005 stelde dat een toekomstige strategie naast een "beschrijving en analyse van de actuele situatie in België" ook "strategische doelstellingen, operationele subdoelstellingen en concrete acties" moest bevatten, voldoet de NSDO niet aan deze criteria:

- De gezamenlijke visie beschrijft een gewenste toekomstige situatie die in algemene zin verbonden wordt met de SDG's³¹, maar vertaalt dit niet in specifieke (SMART) doelstellingen.
- De gezamenlijke visie vertrekt niet van een analyse van de huidige situatie.

³¹ Bv. "alle natuurlijke rijkdommen, gaande van grondstoffen, water, lucht, bodem en ruimte tot energie, zullen duurzaam beheerd worden" (NSDO, p. 9).

- De NSDO handelt enkel over het binnenlandse beleid, zonder oog te hebben voor de internationale beleidsdimensie³², terwijl verschillende (sub)doelstellingen van Agenda 2030 thema's behandelen waarin België kan optreden via ontwikkelingssamenwerking³³.
- Van de zes samenwerkingswerven hebben drie als dusdanig geen SDG als thema. Ze zijn alleen procesmatig van belang (nl. bewustmaking rond de SDG's, voortgang, opvolging en evaluatie van de SDG's en instrumenten voor duurzame ontwikkeling);
- De samenwerkingswerven worden vertaald in concrete acties, maar die bevatten doorgaans geen streefcijfers³⁴.
- De NSDO plant voor de horizon 2030 geen tussentijdse bijsturingen, waardoor niet ingespeeld kan worden op veranderende prioriteiten.

Voor de goedkeuring van de strategie vroeg de IMCDO een advies over een ontwerpstekst aan de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling en acht andere regionale adviesraden³⁵. In hun gezamenlijk advies beoordeelden die de ontwerpstrategie als onvoldoende om de doelen te halen, onder meer omdat ze te weinig concrete maatregelen van de overheden bevat. Ook stelden zij dat de stakeholders noch tijdig noch voldoende betrokken waren. De adviesraden kregen geen schriftelijk antwoord en met hun advies om meer concrete maatregelen op te nemen werd geen rekening gehouden.

In 2017 begon de IMCDO met de uitvoering van de samenwerkingswerven uit de NSDO. Zo kwam er onder meer een evenement³⁶ en een voortgangsrapportage, maar toen eind 2017 de werking van de IMCDO stilviel, werden zo goed als alle werven stopgezet³⁷.

2.1.3 Opvolging en rapportering

Volgens de tweede voortgangswerf in de NSDO zou de IMCDO twee keer per legislatuur een uitvoerig voortgangsrapport maken over de uitvoering van de SDG's in België. Een eerste voortgangsrapport kwam er in 2017, maar een tweede rapport, gepland voor het eerste trimester van 2019, kwam er niet.

Als eerste voortgangsrapport werd gebruik gemaakt van de eerste *National Voluntary Review*, die op het jaarlijkse *High-Level Political Forum* van de VN in juli 2017 gepresenteerd werd. Deze NVR geldt als een nulmeting, doordat hij een inventaris opmaakt van het duurzameontwikkelingsbeleid in België, maar zonder de impact ervan ten aanzien van de SDG's

³² Het Overlegcomité gaf op 24 februari 2016 aan de IMCDO het mandaat om een NSDO op te stellen met alleen acties die op het binnenlandse beleid betrekking hebben.

³³ Bv. subdoelstelling 3.3 "een einde maken aan de malaria-epidemie".

³⁴ Met uitzondering van enkele acties binnen de samenwerkingswerven "bewustmaking rond de SDG's" en "voortgang, opvolging en evaluatie van de SDG's", zoals de organisatie van een evenement over de SDG's twee keer per legislatuur en de opmaak van voortgangsrapporten (in het kader van de National Voluntary Review, zie verder punt 2.1.3) in 2017 en het eerste trimester van 2019.

³⁵ Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV), Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen (Minaraad), *Conseil wallon de l'environnement pour le développement durable* (CWEDD, Waalse Milieuraad voor Duurzame Ontwikkeling), *Conseil économique et social de Wallonie* (CESW, Economische en Sociale raad van Wallonië), Economische en Sociale Raad van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (ESRBHG), Raad voor het Leefmilieu van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (RLBHG), *Wirtschafts- und Sozialrat der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens* (WSR, Economische en Sociale Raad van de Duitstalige Gemeenschap van België) en *Verbraucherschutzzentrale VoG* (Vereniging voor Consumentenbescherming vzw).

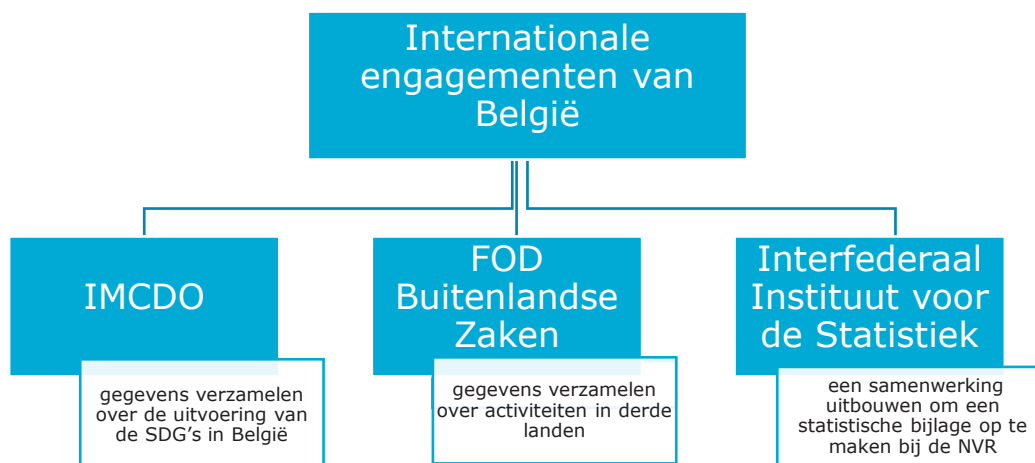
³⁶ IMCDO, *De SDG's in België: rekenschap afleggen en de weg vooruit*, 22 november 2017.

³⁷ Alleen de technische werkgroep over duurzame overheidsopdrachten bleef actief en voltooide de samenwerkingswerf.

te evalueren. Verder wordt voor 34 indicatoren (of 2 per SDG) hun evolutie ten opzichte van de SDG's getoond, maar zonder te evalueren of deze evolutie in gunstige zin verloopt³⁸. Het rapport stelt ook een geheel van “transversale” initiatieven voor. Initiatieven als de integratie van de SDG's in de ministeriële beleidsnota's en parlementaire werkzaamheden en de uitwerking van een nieuw Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling (zie punt 3.1) werden alvast niet of niet overal uitgevoerd.

Om dit rapport voor te bereiden werd een politieke stuurgroep opgericht, samengesteld uit vertegenwoordigers van de verschillende bestuursniveaus die betrokken zijn bij de uitvoering van de SDG's en voorgezeten door de eerste minister. Via deze stuurgroep werd een taakverdeling tot stand gebracht om de internationale engagementen van België na te komen:

Figuur 5 – Coördinatie en rapportering van internationale engagementen

Bron: Rekenhof

Naast de NVR, die België opmaakt, rapporteert het Federaal Planbureau twee keer per legislatuur over het beleid inzake duurzame ontwikkeling (zie punt 4.2). Sinds 2017 maakt dit rapport aan de hand van opvolgingsindicatoren ook een stand van zaken op van de vooruitgang van België ten aanzien van de SDG's.

³⁸ Die beoordeling heeft het Federaal Planbureau gemaakt in het federaal rapport over duurzame ontwikkeling van december 2017. De NVR bevat ook een reeks transversale initiatieven.

Goede praktijk 1 – Rapportering Federaal Planbureau

Het recentste rapport van het Federaal Planbureau dateert van juni 2019³⁹. Hoewel het rapport hoofdzakelijk de federale beleidsmaatregelen inzake duurzame ontwikkeling analyseert, evalueert het ook aan de hand van een set van 51 indicatoren⁴⁰ in welke mate België naar de SDG's toe evolueert⁴¹. Bij de 22 indicatoren met een streefcijfer zouden er maar 4 hun doel bereiken in 2030⁴². Voor de overige 29 indicatoren die alleen een gewenste richting aangeven, evolueren er 11 positief. De meest gunstige evaluaties bevinden zich bij de milieu- en economische doelstellingen.

Figuur 6 – Federaal Planbureau: balans 2019 – evaluatie 51 indicatoren

Balans 2019: evaluatie van 51 indicatoren			
	Resultaat	Trendevaluatie	
		naar cijferdoel	in gewenste richting
	Gunstig	4	11
	Onmogelijk/onbepaald	1	12
	Ongunstig	17	6
	Totaal	22	29

Bron: Federaal Planbureau

2.1.4 Communicatie

De NSDO legt de verantwoordelijkheid voor bewustmakings- en communicatieacties rond de SDG's bij de federale regering en de deelstaatregeringen. Wel neemt ze zich voor twee evenementen over de uitvoering van de SDG's in België te organiseren.

Een eerste evenement, *De SDG's in België: rapportering en toekomstige acties*, vond plaats in november 2017. Naast panelgesprekken met de ministers die hun entiteit vertegenwoordigden binnen de IMCDO en vertegenwoordigers van het middenveld waren er rondetafels waar stakeholders voorstellen konden doen om de SDG's te behalen.

³⁹ Federaal Planbureau, *Welke prioriteit voor een duurzame ontwikkeling? Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling 2019. Stand van zaken en evaluatie*, Task Force Duurzame Ontwikkeling, juni 2019. www.plan.be.

⁴⁰ Het vorige rapport van december 2017 vertrok van een lijst van 34 indicatoren. (Federaal Planbureau, *De mondiale duurzameontwikkelingsdoelstellingen concretiseren – Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling 2017 – Toekomstverkenning*, december 2017, 132p., www.plan.be).

⁴¹ Daarmee overlappend zijn er ook de 67 aanvullende indicatoren *naast het bruto binnenlands product (Beyond GDP)*, uitgewerkt door het Federaal Planbureau in het kader van de opdracht van het Instituut voor de Nationale Rekeningen tot uitwerking, berekening en publicatie van een set aanvullende indicatoren voor het meten van levenskwaliteit, menselijke ontwikkeling, de sociale vooruitgang en de duurzaamheid van de economie (wet van 14 maart 2014 tot aanvulling van de wet van 21 december 1994 houdende sociale en diverse bepalingen). Het rapport van het Federaal Planbureau en het Instituut voor de Nationale Rekeningen presenteert jaarlijks in februari de actualisering van deze set.

⁴² *Onderzoek en ontwikkeling, Blootstelling aan fijn stof, Olieverontreiniging en Zee-oppervlakte in het Natura 2000-gebied*. Deze laatste doelstelling moest overigens al tegen 2020 gerealiseerd worden, en is nu al bereikt.

Als verdere concrete acties vermeldt de NSDO alleen het in kaart brengen van de communicatieacties van de federale en deelstaatregeringen en een studie naar het bereiken van doelgroepen. Doordat de IMCDO niet langer werkt, werden noch deze acties, noch het tweede geplande evenement uitgevoerd. Er was geen onderzoek gepland naar het meten van het publieke bewustzijn van de SDG's bij de Belgische bevolking.

De NVR vermeldt dat er over de SDG's intense interactie was met de adviesraden. De Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling⁴³ leverde inderdaad op korte termijn een advies af over de NVR⁴⁴, maar doordat de Raad hier maar twee weken tijd voor kreeg, kon hij nauwelijks de middenveldorganisaties die lid zijn van de Raad raadplegen.

Tot slot is er de website www.sdgs.be, opgestart in september 2016. Hoewel het gaat om een initiatief van het Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling (zie voetnoot 7), biedt de portaalsite een blik op de SDG's vanuit zowel een internationaal, nationaal, federaal als deelstaatstandpunt. De website stelt veel communicatiemateriaal ter beschikking (brochures, multimedia...) en vormt een verzamelplaats van initiatieven rond de SDG's (zie ook goede praktijk 6 bij punt 3.2).

Doordat de website een federaal initiatief is zonder samenwerking met de deelstaatoverheden, is de informatie over gemeenschappen of gewesten echter vaak summier en niet meer actueel⁴⁵. De website besteedt ook alleen aandacht aan de federale communicatie-inspanningen, zoals de aanwijzing van de *SDG Voices* die als ambassadeurs het grote publiek warm moeten maken voor de SDG's.

2.1.5 Afstemming over internationale positie

De FOD Buitenlandse Zaken organiseert geregeld een *CoorMulti Duurzame Ontwikkeling* om de internationale positie van België met betrekking tot de SDG's te bepalen. Een *CoorMulti* bestaat uit de vertegenwoordigers van alle (federale en deelstaat-) overheden en coördineert het Belgische standpunt voorafgaand aan een multilaterale conferentie. De Nationale Strategie Duurzame Ontwikkeling kan bij deze werkzaamheden alvast niet als sluitende richtlijn gebruikt worden, omdat die geen aandacht schenkt aan de internationale beleidsdimensie (zie punt 2.1.2).

In de tweede werkcyclus van het *High-Level Political Forum* (2020-2024) kan België opnieuw een NVR presenteren over de geboekte vooruitgang. Als de IMCDO niet wordt gereactiveerd, zal de *CoorMulti* deze rol opnemen⁴⁶. Vermits enkele subdoelstellingen van Agenda 2030 al in 2020 gerealiseerd dienen te zijn (zie punt 1.1.1), kan de NVR best

⁴³ De Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling is een adviesraad samengesteld uit vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld (werkgevers- en werknemersorganisaties, verenigingen voor milieubescherming en ontwikkelingssamenwerking en universiteiten).

⁴⁴ De Federale Raad diende zijn advies in samen met de Raad voor het Leefmilieu van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (RLBHG).

⁴⁵ Zo wordt voor de Vlaamse overheid alleen verwezen naar de langetermijnstrategie "Visie 2050", en niet naar het recentere strategisch plan "Vizier 2030".

⁴⁶ Ook bij de eerste NVR maakte de *CoorMulti* al het rapport op en diende de IMCDO als platform om informatie te verzamelen.

binnen de kortste tijd worden opgemaakt⁴⁷. Er is momenteel nog geen enkele afspraak over een nieuwe NVR.

Goede praktijk 2 – *CoorMulti: betrokkenheid stakeholders*

Hoewel het kaderakkoord over de werking van de CoorMulti dit niet voorschrijft⁴⁸, nodigt de FOD Buitenlandse Zaken al jarenlang bij elke CoorMulti Duurzame Ontwikkeling maatschappelijke stakeholders als waarnemer uit. Ze nemen deel aan de gesprekken om tot een gecoördineerd Belgisch standpunt te komen en kunnen nadien deel uitmaken van de delegaties. De Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling is er bijvoorbeeld een vaste waarnemer. Ook andere specifieke organisaties worden soms uitgenodigd, afhankelijk van welke SDG's op een internationale conferentie geagendeerd staan.

2.2 Nationale indicatoren

2.2.1 Interfederaal Instituut voor de Statistiek

Op 1 januari 2016 werd het Interfederaal Instituut voor de Statistiek (IIS) opgericht⁴⁹. Het moet ervoor zorgen dat de kwaliteit van de openbare statistieken voortdurend kan worden verbeterd door de overheden ondersteuning te bieden.

Het IIS wordt geleid door een raad van bestuur van zes leden, samengesteld uit onder meer vertegenwoordigers van de statistische diensten van de verschillende overheden⁵⁰. Die wordt ondersteund door werkgroepen die het werk voorbereiden en gecoördineerd worden door het secretariaat van het IIS. De werkgroep Indicatoren voor SDG's werkt onder het voorzitterschap van een medewerker van het Federaal Planbureau. Ze heeft onder meer als opdracht de lijst van indicatoren bij de SDG's die Unstat opgesteld heeft, te analyseren, op te volgen en te vertalen naar de Belgische context, rekening houdend met de beschikbare gegevens⁵¹.

⁴⁷ Hierbij kan gebruik worden gemaakt van bestaande internationale rapporteringsinstrumenten, zoals het recente rapporteringsplatform dat Duitsland lanceerde aan de hand van een internationale afgetoetste indicatorenset (*SDG Knowledge Hub, Germany Launches National Reporting Platform on SDG Indicators*, <https://sdg.iisd.org>). Zie ook de *Knowledge Hub binnen het UN Economic Forum for Europe (UNECE)* die landen expertise aanbiedt bij het ontwikkelen van indicatoren en rapporteringsinstrumenten (*SDG Knowledge Hub, UNECE launches regional resources on SDG statistics*, <https://sdg.iisd.org>).

⁴⁸ Kaderakkoord van 30 juni 1994 tot samenwerking tussen de Federale Staat, de gemeenschappen en de gewesten over de vertegenwoordiging van het Koninkrijk België bij de Internationale Organisaties waarvan de werkzaamheden betrekking hebben op gemengde bevoegdheden.

⁴⁹ Overeenkomstig het samenwerkingsakkoord van 15 juli 2014 tussen de Federale Staat, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest, de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie van Brussel-Hoofdstad en de Franse Gemeenschapscommissie betreffende de nadere regels voor de werking van het Interfederaal Instituut voor de statistiek, van de raad van bestuur en de Wetenschappelijke Comités van het Instituut voor de nationale rekeningen (*Belgisch Staatsblad*, 20 oktober 2014).

⁵⁰ Met uitzondering van de statistische dienst van de Duitstalige Gemeenschap die geen deel uitmaakt van het IIS en dus momenteel geen invloed heeft op de ontwikkeling van de duurzaamheidsindicatoren voor de afzonderlijke regio's.

⁵¹ De volledige opdracht van deze werkgroep is terug te vinden in: Interfederaal Instituut voor de Statistiek, *Activiteitenverslag 2019*, maart 2020, p.8, www.iis-statistics.be.

2.2.2 Opvolging indicatoren

Bij de goedkeuring van de SDG's in 2015 werkte de *United Nations Statistical Commission* (UNSTAT) een set van 232 indicatoren uit om de realisatie van de 169 subdoelstellingen te meten⁵².

Voor de publicatie van de *National Voluntary Review* in 2017 selecteerde het Interfederaal Instituut voor de Statistiek, in het kader van het mandaat dat het heeft gekregen van de eerste minister om een statistische bijlage bij die NVR op te maken, een eerste reeks van 34 indicatoren voor de nationale opvolging van de SDG's (2 per SDG) in België.

In 2018 stelde de werkgroep *Indicatoren voor SDG's* van het IIS een lijst op van 141 indicatoren waarvan de gegevens in theorie⁵³ beschikbaar zijn in België. De basisgegevens om die indicatoren uit te werken, komen van verschillende bronnen en instanties (Statbel, Nationale Bank, Federaal Planbureau, gemeenschappen en gewesten, Eurostat, Oeso...). De lijst werd opgemaakt op basis van de 232 globale indicatoren van de VN⁵⁴. Er werden ook een aantal indicatoren geselecteerd die niet in de VN-lijst stonden, omdat ze in vergelijking met de globale VN-indicatoren beter strookten met de realiteit in België⁵⁵. Ook werd gebruik gemaakt van de SDG-opvolgingsindicatoren vastgesteld door Eurostat⁵⁶.

Binnen die theoretische lijst van 141 indicatoren werden gegevens verzameld voor 82 indicatoren⁵⁷ die voorgesteld worden op de website www.indicators.be van het Federaal Planbureau. Het IIS heeft die 82 indicatoren gehanteerd als een eerste versie van een indicatorenset voor de opvolging van de SDG's voor België. Het is van plan de lijst met 82 opvolgingsindicatoren mettertijd geleidelijk uit te breiden.

Op het niveau van de federale overheid heeft het Federaal Planbureau⁵⁸ in 2019 bij 51 (3 per SDG) van de 82 indicatoren onderzocht of de indicator zijn streefwaarde zal kunnen bereiken in 2030 dan wel, als er geen streefwaarde werd vastgelegd, of er sprake is van een gunstige evolutie (zie punt 2.1.3).

⁵² Zie Verenigde Naties, *Sustainable Development Goals. UN Statistical Commission agrees on global Indicator Framework*, 11 maart 2016, www.un.org.

⁵³ De lijst werd opgesteld vóór er gegevens werden verzameld.

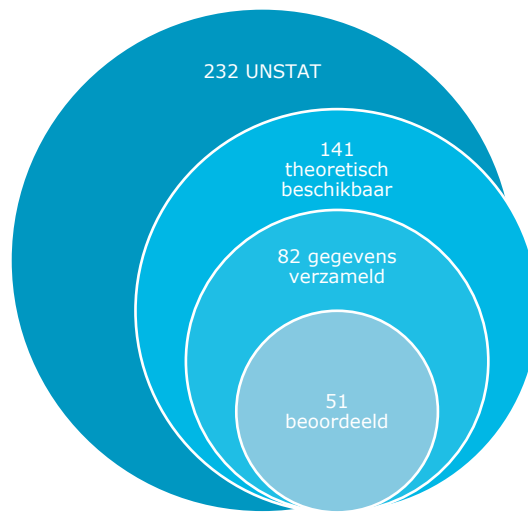
⁵⁴ De definitie van een aantal VN-indicatoren werd afgestemd op de situatie in België.

⁵⁵ Bv. de indicator "overmatige schuldenlast van de gezinnen" binnen SDG 1, "duur van huishoudelijk werk" binnen SDG 5 en "internationale investeringspositie" binnen SDG 17.

⁵⁶ Eurostat-indicatoren die het IIS overneemt zijn bijv. "uitstoot van broeikasgassen" binnen SDG 13 en "landbouw-pesticiden" binnen SDG 2.

⁵⁷ Deze 82 indicatoren omvatten ook de 34 indicatoren die worden voorgesteld in het kader van de NVR. Ze zijn mettertijd door het Federaal Planbureau verzameld in het kader van zijn werkzaamheden in verband met duurzame ontwikkeling en met het oog op de voorbereiding van het jaarverslag over de aanvullende indicatoren naast het bruto binnenlands product (bbp).

⁵⁸ Het Planbureau voert deze evaluatie uit op basis van zijn taken voor het Federaal Rapport inzake Duurzame Ontwikkeling, opgelegd door de wet van 5 mei 1997. Daarnaast verzamelt het ook gegevens op basis van de wet van 14 maart 2014 tot aanvulling van de wet van 21 december 1994 houdende sociale en diverse bepalingen, aan de hand van een set aanvullende indicatoren voor het meten van de levenskwaliteit, de menselijke ontwikkeling, de sociale vooruitgang en de duurzaamheid van de economie.

Figuur 7 – Overzicht nationale indicatoren

Bron: Rekenhof

De 82 indicatoren zijn goed gedocumenteerd en gedefinieerd, en hun keuze is gebaseerd op duidelijke criteria⁵⁹. Ze geven data weer die jaarlijks – indien mogelijk – zullen worden bijgewerkt⁶⁰ en zijn – zoals voorgeschreven door de VN – zo nodig uitgesplitst per gewest⁶¹, geslacht, leeftijd, inkomsten, scholingsgraad enz. Waar mogelijk worden internationale vergelijkingen gemaakt. Toch vertonen ze ook tekortkomingen:

- Enkele onderdelen van duurzame ontwikkeling vallen niet of maar gedeeltelijk onder deze indicatoren, zoals partnergeweld, energie-efficiëntie van gebouwen en biodiversiteit. Daarbij moet wel worden opgemerkt dat zelfs de lijst van 232 indicatoren van Unstat niet alle aspecten van duurzame ontwikkeling dekt.
- Sommige indicatoren zijn benaderingen van de bestudeerde fenomenen maar zijn behouden bij gebrek aan een betere indicator, zoals voor het meten van de vleesconsumptie⁶².
- Maar 22 indicatoren leggen een streefwaarde vast⁶³.

⁵⁹ Pertinentie van de indicator voor België, statistische kwaliteit en beschikbaarheid van de onderliggende gegevens.

⁶⁰ De meest recente data hebben echter betrekking op 2018.

⁶¹ Een uitsplitsing per gewest wordt gemaakt voor een eerste set van 32 indicatoren sinds de bijwerking van 12 februari 2020.

⁶² Voor het meten van de vleesconsumptie wordt het gewicht van de karkassen in de slachthuizen als indicator gehanteerd.

⁶³ Deze 22 indicatoren zijn opgenomen binnen de set van 51 indicatoren die het Federaal Planbureau evalueert, op 2 na: de indicator "verkeersdoden" (een halvering van het aantal verkeersdoden tussen 2015 en 2030) binnen SDG 3 en de indicator "uitstoot van stikstofoxiden" (vermindering van de uitstoot tussen 2005 en 2030 met 59 %) binnen SDG 11.

2.3 Deelconclusie

IMCDO	De Interministeriële Conferentie Duurzame Ontwikkeling zou moeten zorgen voor een coherente aanpak van het beleid tussen de verschillende bevoegde overheden in België over het behalen van de SDG's, maar de werking ervan is sinds eind 2017 stilgevallen.
Nationale Strategie	De Nationale Strategie van 2017 koppelt de strategische visie niet aan specifieke doelstellingen. De erin vermelde samenwerkingswerven zijn gedeeltelijk procesmatig en leggen geen streefcijfers vast. Vooraf was er geen behoeftenanalyse en ook de stakeholders werden laattijdig en onvoldoende geraadpleegd. De samenwerkingswerven zijn niet of onvolledig uitgevoerd. Het tweede evaluatieverslag van de Nationale Strategie, dat gepland was voor maart 2019, werd vooralsnog niet opgemaakt.
Indicatoren	Om de beleidsmakers statistische gegevens te bieden om de SDG's op te volgen, heeft het Interfederaal Instituut voor de Statistiek een lijst van 141 indicatoren opgesteld waarvan het momenteel voor 82 indicatoren meetgegevens verzamelt. Voor een deel van die 82 indicatoren maakt het een opsplitsing tussen de regio's en bepaalde aspecten van duurzame ontwikkeling worden maar deels meegerekend. Slechts 22 indicatoren leggen een streefwaarde vast.

Hoofdstuk 3

Beleidskader

3.1 Politiek engagement

Een succesvolle uitvoering van de SDG's vergt een duidelijk politiek engagement (commitment) van de betrokken overheden, met vastgelegde verantwoordelijkheden. De overheden moeten specifieke beleidsplannen en programma's opmaken, met duidelijke doelstellingen, een gedetailleerd plan van aanpak, een raming van de middelen en een tijdspad met tussentijdse en finale doelstellingen. De parlementen moeten hierbij worden betrokken.

3.1.1 Uitwerking beleidsplannen

Het Rekenhof is nagegaan in welke mate het politiek engagement is aangegaan door de verschillende bestuursniveaus in België en hoe dit engagement planmatig is uitgewerkt.

Voor de **federale overheid** biedt de wet van 5 mei 1997 betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling een kader voor het beleid inzake duurzame ontwikkeling.

Goede praktijk 3 – *Wet van 5 mei 1997 betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling*

De wet van 5 mei 1997 schrijft een beleidscyclus voor met plannings-, rapporterings- en evaluatieverplichtingen, en heeft daartoe federale actoren met specifieke taken opgericht, zoals de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling, die een adviesopdracht heeft, en de Interdepartementale Commissie voor Duurzame Ontwikkeling (ICDO), die samengesteld is uit vertegenwoordigers van de federale overheidsdiensten en die het federale duurzame-ontwikkelingsbeleid moet coördineren.

De wet legt ook op een strategische langetermijnvisie uit te werken⁶⁴, alsook een vijfjaarlijks Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling (FPDO) met maatregelen die de langetermijndoelstellingen en de internationale en Europese engagementen concreet moeten uitwerken. Daarnaast moeten er gemeenschappelijke duurzame-ontwikkelingsdoelstellingen worden opgenomen in de bestuursovereenkomsten⁶⁵ en moet elke federale overheidsdienst eigen actieplannen voor duurzame ontwikkeling goedkeuren.

⁶⁴ De uitwerking van een langetermijnvisie werd ingevoerd door de wet van 30 juli 2010 tot wijziging van de wet van 5 mei 1997. Deze wetswijziging was onder meer het gevolg van een aanbeveling van het Rekenhof in zijn rapport *De coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling*, verslag aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers, Brussel, juni 2005, 68p., www.rekenhof.be.

⁶⁵ Koninklijk besluit van 4 april 2014 tot wijziging van het koninklijk besluit van 29 oktober 2001 betreffende de aanduiding en de uitoefening van de managementfuncties in de federale overheidsdiensten en de programmatorische federale overheidsdiensten en tot wijziging van het koninklijk besluit van 2 oktober 2002 betreffende de aanduiding en de uitoefening van de staffuncties in de federale overheidsdiensten en de programmatorische federale overheidsdiensten, art. 1.

Het federale wettelijk kader biedt dus al ruim twintig jaar een duidelijke structuur om de SDG's tot stand te kunnen brengen. Dit kader is echter niet voor alle onderdelen uitgevoerd:

- Het laatste Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling bestrijkt de periode 2004-2008. Sindsdien heeft de regering geen nieuw FPDO meer goedgekeurd, ondanks een aankondiging door de bevoegde minister⁶⁶. Aangezien het FPDO dateert van vóór Agenda 2030, is er geen actueel geïntegreerd plan dat opgebouwd is rond de zeventien SDG-doelstellingen.
- Buiten een gemeenschappelijke doelstelling voor duurzame ontwikkeling die is opgenomen in elf van de dertien bestuursovereenkomsten van de FOD's en POD's⁶⁷, hebben die bestuursovereenkomsten weinig aandacht voor duurzame ontwikkeling en verwijzen ze maar zelden naar de SDG's⁶⁸.
- Niet alle FOD's en POD's leggen jaarlijks een actieplan inzake duurzame ontwikkeling voor en de jaarplannen bieden een ongelijke kwaliteit.

De strategische langetermijnvisie⁶⁹ met horizon 2050 werd in 2013, dus vóór de Agenda 2030 goedgekeurd en is gericht op een tijdshorizon die twintig jaar later ligt. Hoewel de doelstellingen ervan verenigbaar zijn met die van Agenda 2030, kunnen ze niet worden beschouwd als een vertaling op federaal vlak van de SDG's, zoals bepaald door de VN⁷⁰. De langetermijnvisie werd overigens niet aangepast na de goedkeuring van de SDG's in 2015. Ze vormt samen met Agenda 2030 dus een dubbel referentiekader. Het Federaal Planbureau beschouwt de SDG's (Agenda 2030) als tussentijdse doelstellingen met het oog op de uitvoering van de langetermijnvisie tegen 2050⁷¹.

Ondanks een aankondiging bij de *National Voluntary Review* en in het regeerakkoord van 11 oktober 2014, verwijzen de beleidsnota's van de federale ministers niet naar de SDG's of de langetermijnvisie, met uitzondering van de beleidsnota van de minister bevoegd voor duurzame ontwikkeling en de minister van Ontwikkelingssamenwerking⁷². Er is dus geen breed gedragen politiek engagement voor het tot stand brengen van de SDG's, en is er in tegenstel-

⁶⁶ Parl. St. Kamer, 6 november 2015, DOC 54 1428/012, *Algemene beleidsnota Energie, Milieu, Duurzame Ontwikkeling*, www.dekamer.be.

⁶⁷ De gemeenschappelijke duurzameontwikkelingsdoelstellingen opgenomen in elf van de dertien bestuursovereenkomsten met de federale overheidsdiensten zijn:

- (1) een beheerssysteem hanteren waarbij de lasten onder controle blijven;
- (2) jaarlijks een actieplan voor duurzame ontwikkeling opmaken;
- (3) een dialoog aanvangen met de stakeholders over de werking en het beleid;
- (4) om de twee jaar rapporteren over de maatschappelijke verantwoordelijkheid aan de hand van de richtlijnen van het *Global Reporting Initiative*.

⁶⁸ Begin 2019 verwees maar één bestuursovereenkomst naar de SDG's (zie Federaal Planbureau, *Welke prioriteit voor een duurzame ontwikkeling? Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling 2019. Stand van zaken en evaluatie*, Brussel, juni 2019, www.plan.be). Ook de nieuwe bestuursovereenkomst 2019-2021 voor de FOD Volksgezondheid verwijst naar SDG's (FOD Volksgezondheid, Bestuursovereenkomst 2019-2021, juli 2019, 190p., www.health.belgium.be).

⁶⁹ Ze omvat 55 doelstellingen, op te volgen op basis van een 100-tal indicatoren.

⁷⁰ Zie ICEDD en IDO (in opdracht van FIDO), *Een evaluatie van de politieke engagementen van de federale overheid tegenover Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling van de Verenigde Naties*, 19 december 2017, 33 p., www.sdgs.be.

⁷¹ Federaal Planbureau, *Welke prioriteit voor een duurzame ontwikkeling? Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling 2019. Stand van zaken en evaluatie*, Brussel, juni 2019, www.plan.be.

⁷² "Wanneer duurzame ontwikkeling in de beleidsnota's aanwezig is, lijkt ze slechts een communicatierol te vervullen en wordt ze niet geïntegreerd in de essentie van het voorziene beleid, met uitzondering van het beleid inzake ontwikkelingslanden en enkele andere specifieke gevallen." (Federaal Planbureau, juni 2019).

ling tot het administratieve niveau (ICDO) geen betrachting om duurzame ontwikkeling binnen alle ministeriële bevoegdheden te integreren.

In **Vlaanderen** bepaalt het decreet van 18 juli 2008 ter bevordering van duurzame ontwikkeling het kader voor een gecoördineerd en beleidsdomeinoverschrijdend Vlaams beleid rond duurzame ontwikkeling. Het verzekert tegelijk de continuïteit ervan. Het decreet bepaalt dat elke nieuwe Vlaamse regering een Strategie Duurzame Ontwikkeling moet opstellen.

Goede praktijk 4 – Visie 2050 en Vizier 2030

De Vlaamse regering 2014-2019 besliste in 2016 om de derde Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling te integreren in een overkoepelde beleidsnota Visie 2050, een langetermijnstrategie voor Vlaanderen. De strategie verbindt een langetermijnvisie voor 2050 met zeven prioritaire transitie⁷³. Het visiegedeelte stelt uitdrukkelijk dat Vlaanderen de zeventien SDG's onderschrijft.

Met Visie 2050 werd de eerste stap van de agenda om de SDG's te implementeren, gerealiseerd⁷⁴. Voor de volgende stap, de vertaling naar een Vlaams SDG-kader, werd in 2019 "Vizier 2030 – Een 2030-doelstellingenkader voor Vlaanderen" uitgewerkt. Vanuit de 17 SDG's werden 48 doelstellingen vastgelegd die relevant zijn binnen de Vlaamse bevoegdheden, met daaraan gekoppeld een set indicatoren. Om beide plannen met elkaar te verbinden wordt Vizier 2030 gedefinieerd als een tussenstap in het bereiken van de langetermijndoelstellingen van Visie 2050.

Het Rekenhof stelt echter ook enkele tekortkomingen vast:

- De meeste doelstellingen van Vizier 2030 bevatten geen streefcijfers⁷⁵.
- De doelstellingen van Vizier 2030 omvatten niet alle SDG's, omdat bepaalde onderwerpen zoals klimaat, mobiliteit en ruimtelijke ordening via afzonderlijke sectorale langetermijnbeleidsplannen uitgewerkt (zullen) worden. Na goedkeuring zullen deze plannen integraal deel uitmaken van Vizier 2030⁷⁶.

⁷³ Transitie circulaire economie, slim wonen en leven, industrie 4.0, transitie levenslang leren, samen leven in 2050, transitie mobiliteit en energietransitie.

⁷⁴ In oktober 2016 stelde de Vlaamse regering een implementatieagenda vast voor de SDG's in Vlaanderen, bestaande uit zeven stappen:

1. ontwikkelen van een duidelijke langetermijnvisie afgestemd op de SDG's;
2. vertalen naar een Vlaams SDG-kader en definiëring van Vlaamse 2030-doelstellingen;
3. implementeren van 2030-doelstellingen;
4. ontwikkelen van een aangepast monitorings- en rapporteringssysteem;
5. integratie van de 2030-doelstellingen in de interne werking van de overheid;
6. samenwerking met steden, gemeenten en provincies;
7. voeren van een aangepast belanghebbendenmanagement.

⁷⁵ Enkele doelstellingen die wel streefcijfers bevatten zijn doelstelling 13 ("In 2030 volgen drie keer zoveel volwassenen formeel of non-formeel onderwijs of vorming als in 2015") en doelstelling 18 ("Tegen 2030 voldoet 80 % van de woningen aan de minimale veiligheids-, gezondheids- en woonkwaliteitsnormen").

⁷⁶ Tot dusver werden het Woonbeleidsplan (2018), het Energie- en Klimaatplan (2019) en het Luchtplan (2019) uitgevaardigd. Het Mobiliteitsplan en het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen werden nog niet uitgewerkt.

- Vizier 2030 lijst alleen de 48 doelstellingen op. De beleidsmaatregelen die nodig zijn om de doelstellingen te behalen⁷⁷ worden uitgewerkt in het reguliere beleid binnen de verschillende beleidsdomeinen, maar in de huidige beleidsnota's 2019-2024 van de Vlaamse ministers worden de Agenda 2030-doelstellingen niet geconcretiseerd.

Op basis van het decreet van 27 juni 2013⁷⁸ moet het **Waals Gewest** een meerjarige strategie voor duurzame ontwikkeling vastleggen, telkens na het aantreden van een nieuwe regering. Aldus werd de tweede *Stratégie wallonne de Développement Durable* (SWDD) goedgekeurd in juli 2016. Die bevat een langetermijnvisie (2050), een sterkte-zwakteanalyse voor het Waals Gewest, doelstellingen op korte en middellange termijn, een actieplan en maatregelen om belanghebbenden te betrekken.

Goede praktijk 5 – Decretale verankering: goedkeuring van een decreet over duurzame ontwikkeling (Waals Gewest)

Op 27 juni 2013 keurde het Waalse Parlement een decreet goed over de Waalse strategie inzake duurzame ontwikkeling voor de materies die worden geregeld op grond van artikel 138 van de Grondwet. Het decreet omvat geen verwijzing naar de Agenda 2030, die later werd goedgekeurd, maar het is belangrijk omdat het de strategie in een langetermijnperspectief plaatst met opeenvolgende planningscycli. Zo moet elke nieuwe regering binnen twaalf maanden na de eedaflegging een nieuwe strategie goedkeuren. Het decreet bepaalt ook uit welke onderdelen de strategie moet bestaan (een langetermijnvisie, een sterkte-zwakteanalyse, doelstellingen op korte en middellange termijn, een actieplan, een evaluatie enz.) en hoe de strategie moet worden opgevolgd.

Naast de goedkeuring van die strategische plannen blijkt het politiek engagement voor duurzame ontwikkeling in het Waals Gewest ook uit de decretale verankering van de strategie, waardoor die een vast karakter krijgt, en uit de oprichting van een afzonderlijke *direction du développement durable* (DDD) binnen het secretariaat-generaal van de *Service public de Wallonie* (SPW). Die directie werkte een intern plan voor duurzame ontwikkeling 2016-2019 uit, met organisatiegerelateerde thema's zoals de energie-efficiëntie van gewestelijke gebouwen, personeelsmobiliteit, duurzame overheidsopdrachten enz. Ook beklemtoont de Waalse regering in haar regeringsverklaring 2019-2024 uitdrukkelijk duurzame ontwikkeling⁷⁹.

Toch zijn er ook tekortkomingen:

- De SWDD van 2016 neemt als doelstellingen de zeventien SDG's (of 169 subdoelstellingen) over, zonder die echter te vertalen naar de Waalse context. Er werden geen aanvullende doelstellingen gedefinieerd voor de SDG's die niet of onvoldoende waren gedekt door de bestaande Waalse beleidsmaatregelen.

⁷⁷ De afzonderlijke langetermijnbeleidsplannen (zie voetnoot 76) bevatten wel beleidsmaatregelen.

⁷⁸ Artikel 1 van het decreet van 27 juni 2013 betreffende de Waalse strategie inzake duurzame ontwikkeling preciseert: "Bij dit decreet worden de doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling van het Waalse Gewest in een geïntegreerde en gecoördineerde aanpak bepaald door de aanneming van modaliteiten en procedures met het oog op de uitwerking, de goedkeuring, de uitvoering en de opvolging van een gewestelijke strategie inzake duurzame ontwikkeling."

⁷⁹ "Alle beleidsmaatregelen die tijdens de regeerperiode genomen zullen worden, zullen er toe bijdragen dat Wallonië in het hart van Europa een model van duurzame ontwikkeling vormt." (eigen vertaling)

- Het actieplan richt zich op drie prioritaire assen (grondstoffen, energie en voeding), waardoor andere beleidsdomeinen niet meer aan bod komen. De erin vermelde acties zijn niet gekoppeld aan de SDG's en bevatten meestal geen streefcijfers.
- Na 2016 werden andere sectorgebonden plannen en strategieën aangenomen, soms binnen de prioritaire assen. Af en toe maken die melding van de SDG's en in bepaalde gevallen koppelen ze er acties aan vast. Er is dus geen sprake van een systematische aanpak.
- Het richtinggevend karakter van Agenda 2030 moet worden gerelativeerd, aangezien er sinds 2015 ook parallelle initiatieven werden genomen. Zo keurde de minister van Ecologische Transitie halverwege de vorige legislatuur een vrij omvangrijk plan *Wallonie#Demain* goed. Het omvatte acties voor transitie in heel diverse domeinen zoals voeding, energie, landbouw, mobiliteit, ruimtelijke ordening en afvalbeheer. Daarnaast wijzigde het parlement, op initiatief van de minister van Ecologische Transitie en met instemming van de Waalse regering, het decreet van 27 juni 2013, dat initieel opgevat was als een algemeen decreet, door er aspecten in verband met specifieke transitithema's in op te nemen, met name duurzaam voedsel. De huidige regering van haar kant kondigde in haar regeringsverklaring een *plan de transition sociale, écologique et économique* aan, waarin deze keer de hele regering wordt betrokken. Dat plan zou kunnen aansluiten bij de SWDD⁸⁰, zowel qua inhoud als qua monitoring⁸¹. Door tal van plannen en strategieën goed te keuren die dezelfde doelstellingen beogen (soms in andere bewoordingen), wordt de aanpak versnipperd. Dat bemoeilijkt de coherentie van het overheidsbeleid ten bate van duurzame ontwikkeling.

De **Franse Gemeenschap** is in het kader van haar regeringsverklaring 2019-2024 op het vlak van duurzame ontwikkeling wel enkele algemene politieke engagementen aangegaan⁸², maar zonder uitdrukkelijk engagement voor de uitwerking van Agenda 2030⁸³. Haar duurzameontwikkelingsbeleid is niet beleidsdomeinoverkoepelend maar meer gericht op het intern-administratief beheer. Eén van de strategische doelstellingen in de bestuurs-overeenkomst van de Federatie Wallonië-Brussel die op 25 mei 2016 werd goedgekeurd, streeft er bijvoorbeeld naar de kwaliteit en de veiligheid van de prioritaire infrastructuur uit te bouwen en aan te sturen vanuit een perspectief van duurzame ontwikkeling. In essentie gaat het erom de overheidsgebouwen van de Franse Gemeenschap energie-efficiënter te maken, onder meer door een cel Energie in het leven te roepen. In 2011 werd een plan

⁸⁰ Zo omvat het "een visie op de transitie op korte, middellange en lange termijn" en "indicatoren waarmee op regelmatige basis zowel de impact van de overheidsacties kan worden gemeten (op sociaal, ecologisch en economisch vlak) als de verwachte behoeften op middellange en lange termijn". (eigen vertaling)

⁸¹ Het plan ambieert alle organisaties met een nuttige expertise te betrekken (bv. Iweps). Zoals voor de SWDD wordt ook voor dit plan de coördinatie toevertrouwd aan het secretariaat-generaal van de SPW, in rechtstreeks contact met de regering. De regeringsverklaring bevat bovendien de oprichting van een "Haut Conseil Stratégique" met adviesbevoegdheid over o.a. dossiers met een betekenisvolle impact op de daling van uitstoot van broeikasgasen. Nochtans bestond er voordien al een dergelijke cel in de schoot van de DDD, belast met het uitbrengen van gelijkaardige adviezen over duurzame ontwikkeling bij beleidsnota's en ontwerpen van decreet en besluiten. Die cel werd echter opgeheven in 2018.

⁸² In zijn antwoord preciseert de minister-president van de Franse Gemeenschapsregering dat de regering weliswaar de zeventien SDG's van de VN alleen expliciet vermeldt in het hoofdstuk over haar internationale beleid, maar dat ze zich ertoe verbindt de SDG's te bereiken in het kader van al haar bevoegdheden. Daartoe werkt ze aan verschillende plannen voor ecologische transitie, armoedebestrijding en vrouwenrechten. Het pact voor excellentie in het onderwijs heeft ook als doelstelling kwaliteitsvol onderwijs aan te bieden aan alle Franstaligen.

⁸³ Een besluit van 25 juli 2014 bepaalde dat een specifieke administratieve cel "duurzame ontwikkeling" adviezen moet uitbrengen over de punten die op de agenda van de Franse Gemeenschapsregering staan. Die bepaling is opgeheven op 20 september 2019 en is dus niet meer van toepassing.

voor duurzame ontwikkeling van de administratie goedgekeurd, maar dat plan werd niet vernieuwd.

De Franse Gemeenschap heeft dus geen gestructureerde strategische planning voor Agenda 2030. Wel loopt, zoals het ecologisch transitieplan binnen het Waals Gewest, een parallel initiatief onder de koepel van “*la responsabilité sociétale des organisations*” (RSO)⁸⁴. Die dimensie RSO moet ook naar voor komen in de toekomstige bestuursovereenkomst van het ministerie van de Franse Gemeenschap. Vooralsnog is het echter niet duidelijk of dit initiatief louter intern-administratief, dan wel ook gericht is op het sectorale beleid: een ontwerpomzendbrief vermeldt namelijk dat de regering meerdere hefboomen moet gebruiken om de RSO-strategie te realiseren (o.a. cultuurbeleid, onderwijs, onderzoek en vorming).

Het politiek engagement van het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest** is vertaald in het Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling (GPDO). Dat werd in 2018 goedgekeurd in overeenstemming met het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening. Dat beleidsdocument is een planningsinstrument van de gewestelijke ontwikkeling en vormt ook de bijdrage van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tot de nationale strategie inzake duurzame ontwikkeling⁸⁵. De strategische visie van het GPDO beoogt echter als horizon de jaren 2025 en 2040.

Het GPDO is opgevat als een overkoepelend plan waarin de sectorgebonden plannen en regelgevingen die verband houden met de duurzame ontwikkeling moeten passen. Het bepaalt doelstellingen van uiteenlopende strekking. Er zijn zeer algemene strategische doelstellingen die een te volgen richting uitzetten, maar ook meer operationele doelstellingen die bijvoorbeeld gelinkt zijn aan projecten voor de aanleg van wijken (zoals infrastructuurprojecten). De andere sectorgebonden plannen en regelgevingen definiëren meer specifieke en becijferde doelstellingen.

Al die verbintenissen en doelstellingen hangen samen met de SDG's (bv. het plan Lucht-Klimaat-Energie, het plan voor waterbeheer, het regionaal plan voor circulaire economie). Sommige plannen, zoals het GPDO of de strategie *Good Food*, verwijzen bovendien uitdrukkelijk naar de Agenda 2030. Er is echter geen enkel document dat expliciet de link legt tussen de doelstellingen of zelfs de acties, en de SDG's. De SDG's werden trouwens niet formeel en specifiek vertaald naar Brusselse doelstellingen.

De gemeenschappelijke regeringsverklaring 2019-2024 van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest⁸⁶ en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie verwijst naar meerdere thema's rond duurzame ontwikkeling (bv. duurzame renovatie, duurzaam werk, duurzame voeding, toegang tot gezondheidszorg en de strijd tegen ongelijkheid), maar legt niet uitdrukkelijk de link met Agenda 2030.

⁸⁴ Dat initiatief, dat aanvankelijk moest getuigen van de goede werking van de instelling naar de kredietverstrekkers toe, wordt ook verantwoord door de noodzaak om duurzame ontwikkeling te integreren in het geheel van besluitvormingsprocessen en operationele processen van de Franse Gemeenschap en om de verankering en continuïteit van het initiatief te verzekeren.

⁸⁵ “Het [GPDO] is een aanvulling op andere gewestelijke plannen en maatregelen en moet het Gewest ondersteunen in zijn bijdrage tot de realisatie van de 17 duurzame ontwikkelingsdoelen, binnen de grenzen van zijn bevoegdheid.”

⁸⁶ Gezamenlijke algemene beleidsverklaring van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering en het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 2019.

De **Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie** heeft binnen haar bevoegdheden geen specifiek plan rond de SDG's. Hoewel de uitgezette beleidslijnen effectief kunnen bijdragen tot de Agenda 2030, verhindert het ontbreken van een expliciete link met de SDG's te bepalen in hoeverre ze gedekt zijn. Er moet niettemin worden onderstreept dat de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie bijzondere aandacht besteedt aan de uitvoering van maatregelen voor duurzame ontwikkeling binnen haar administratie (bv. mobiliteitsbeleid "zero carbon", duurzame overheidsopdrachten, digitalisering van documenten). De **Franse Gemeenschapscommissie** heeft evenmin een afzonderlijk strategisch plan of specifieke acties met betrekking tot de SDG's. Zoals bij de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie is het engagement van de Franse Gemeenschapscommissie in de eerste plaats gericht op interne administratieve acties (duurzame overheidsopdrachten, energieprestaties gebouwen, ecolabel voor ondernemingen...). In de *déclaration politique du gouvernement francophone bruxellois de la COCOF* komt de notie duurzame ontwikkeling niet aan bod.

De **Duitstalige Gemeenschap** gaat sinds 2009 een politiek engagement over duurzame ontwikkeling aan via de *Regionale Entwicklungskonzepte* (Regionale Ontwikkelingsconcepten; REK). Die bestaan uit een doorlichting van de huidige situatie, een langetermijnvisie tot 2025 en verschillende concrete projecten binnen drie uitvoeringsfases (REK I, II en III). Daarnaast werd in 2019 ook een geïntegreerd Energie- en Klimaatplan voor de Duitstalige Gemeenschap aangenomen.

Vanaf REK III (2019-2024) wordt voor elk project teruggekoppeld naar de SDG's (of subdoelstellingen) waaraan het project bijdraagt. SDG's die niet tot de bevoegdheid van de Duitstalige Gemeenschap behoren, komen uiteraard niet aan bod. De projecten leggen wel geen eigen streefwaarden vast, maar enkel een gewenste richting. Alleen het Energie- en Klimaatplan legt een becijferde doelstelling vast.

3.1.2 Informatie aan de parlementen

Het **federale parlement** heeft de (nationale) goedkeuring van de SDG's besproken. De commissie Buitenlandse Zaken van de Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft hieraan meerdere hoorzittingen en gedachtewisselingen besteed⁸⁷. Ook aan de federale langetermijnvisie werd een parlementair debat gewijd. Het **Vlaams parlement** werd ingelicht over de stappen richting Vizier 2030 en de implementatieagenda. Alleen aan de langetermijnvisie Visie 2050 werd een parlementair debat gewijd. De opeenvolgende REK werden goedgekeurd door het parlement van de **Duitstalige Gemeenschap**. Ook het **Brussels parlement** heeft het PRDD gevalideerd, net zoals het **Waals parlement** de SWDD. Bij gebrek aan een strategisch plan binnen de **Franse Gemeenschap** werd het parlement ook niet ingelicht.

⁸⁷ Zie bijvoorbeeld *Parl. St. Kamer*, 2 mei 2016, DOC 54 1003/003, *De Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen*, verslag namens de commissie voor de buitenlandse betrekkingen, www.dekamer.be.

3.2 Publieke bewustwording en dialoog met stakeholders

De SDG's steunen op de beginselen van inclusiviteit en partnerschappen. Daarom moet elke overheid het middenveld en de burgers betrekken bij de realisatie van de SDG's. De overheid moet hen informeren en consulteren, zowel bij de voorbereiding als bij de uitvoering van de verschillende acties rond SDG's.

Goede praktijk 6 – Sensibiliseringsacties federale overheid

De federale overheid heeft geen specifiek plan ontwikkeld om het publieke bewustzijn rond de SDG's te verhogen, maar heeft wel een reeks sensibiliseringsacties op touw gezet, zowel via klassieke kanalen (brochures, nieuwsbrief) als via het internet:

- Er kwam een website gewijd aan de SDG's in België: www.sdgs.be.
- Er kwam een website gewijd aan de acties die België in het buitenland onderneemt om bij te dragen tot de verwezenlijking van de SDG's: www.glo-be.be.
- Er werd een SDG-brochure opgesteld en verspreid.
- Er kwam een Twitteraccount en een Facebookpagina SDGs.be.
- Er werd een educatieve animatiefilm gemaakt over de SDG's.
- Er worden "SDG voices" genomineerd. Dat zijn organisaties die als ambassadeur fungeren met als opdracht de SDG's onder de aandacht te brengen en anderen aan te moedigen initiatieven te nemen inzake SDG's⁸⁸.
- Het SDG Forum werd in het leven geroepen. Dat is een grootschalig evenement om de SDG's in België te promoten.
- Er werden diverse colloquia en studiedagen georganiseerd.

De federale wet van 5 mei 1997 bepaalt dat vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld (economische actoren, verenigingen voor milieubescherming en ontwikkelingssamenwerking, universiteiten) deel uitmaken van de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling. Dit orgaan kan adviezen verlenen en wetenschappelijke studies voorstellen in domeinen die verband houden met duurzame ontwikkeling. Het heeft ook als taak "de actieve medewerking op te wekken van de openbare en particuliere organisaties alsook de burgers om deze doelstellingen te verwezenlijken"⁸⁹.

Bij elke voorbereiding van een nieuw Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling moet zowel de Federale Raad als de burger worden geraadpleegd. Het laatste plan dateert echter van de periode 2004-2008 en werd niet hernieuwd. Er vond wel een bevraging van de bevolking plaats tijdens de voorbereiding van een ontwerpplan 2009-2012, en in 2018 en 2019 ter voorbereiding van een volgend federaal plan.

⁸⁸ SDG Voices, www.sdgs.be/nl/sdg-voices.

⁸⁹ Art. 11, § 1, wet van 5 mei 1997.

Goede praktijk 7 – Betrokkenheid middenveldorganisaties bij Agenda 2030

Veel middenveldorganisaties zijn goed op de hoogte van Agenda 2030 en refereren er geregeld aan. De SDG-barometer⁹⁰, een initiatief uit 2018 van verschillende universiteiten en het Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling, toonde aan dat 63 % van de publieke of private organisaties weet wat de SDG's zijn en ze ook implementeert in het eigen beleid of de eigen duurzaamheidsstrategie. Daarmee scoort België goed op internationaal niveau, waar slechts 34 % van de organisaties de SDG's gebruikt. Een vijftal ngo's werken samen rond SDG's binnen *Perspective 2030*, gecoördineerd door 11.11.11 (*Centre national de coopération au développement – CNC*), en hanteren de SDG's als kader. Al in oktober 2016 lanceerde *The Shift*⁹¹ het *Belgian SDG Charter for International Development* op initiatief van de minister van Ontwikkelingssamenwerking. Ondertussen onderschreven al meer dan honderd bedrijven, middenveldorganisaties en vertegenwoordigers van de publieke sector via dit charter hun engagement voor duurzame en inclusieve economische groei.

De **Vlaamse overheid** organiseert geen structurele communicatie met de burger over de SDG's. Ze pakt de publieke bewustwording niet planmatig aan, maar verwacht⁹² van de Vlaamse Vereniging van Steden en Gemeenten (VVSG) dat ze de gemeenten sensibiliseert.

Goede praktijk 8 – Dialoog Vlaamse overheid met sociale partners

Om de publieke bewustwording te versterken, is de Vlaamse overheid voor de totstandkoming van Vizier 2030 in dialoog gegaan met de sociale partners. Naast een formele adviesaanvraag aan de Strategische Adviesraden, organiseerde het departement Kanselarij en Bestuur een informeel belanghebbendenoverleg waarop de leden van de Strategische Adviesraden (via hun secretariaten), de Strategische Onderzoekscentra, de Verenigde Verenigingen, de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG), de Vereniging van Vlaamse Provincies (VVP) en het Kenniscentrum Vlaamse Steden werden uitgenodigd. Er was ook formeel overleg met het Vlaams Economisch Sociaal Overleg Comité (VESOC) en de Verenigde Verenigingen. De Vlaamse Vereniging van Steden en Gemeenten sensibiliseert bovendien de lokale besturen.

Via een SDG-startdag en workshops⁹³ zette de Vlaamse overheid sterk in op bewustmaking van het eigen (overheids)personeel. De consultatie van de stakeholders, opgelegd krachtens artikel 6 van het decreet van 18 juli 2008, vond echter grotendeels plaats nadat Vizier 2030 al in grote mate was uitgewerkt. Daardoor had hun adviserende rol minder impact.

Het decreet van 27 juni 2013 legt het **Waals Gewest** op maatregelen te nemen voor de participatie van stakeholders in de strategie voor duurzame ontwikkeling. Artikel 7 van het decreet bepaalt ook dat het Waals Gewest initiatieven moet opzetten opdat de lokale besturen eigen duurzameontwikkelingsstrategieën uitwerken.

⁹⁰ Antwerp Management School, Louvain School of Management en Universiteit Antwerpen, *De SDG-Barometer*, www.duurzameontwikkeling.be.

⁹¹ *De Shift* is het Belgische "verzamelpunt" voor duurzame ontwikkeling. De organisatie is samengesteld uit verschillende bedrijven en maatschappelijke organisaties.

⁹² Interview departement Kanselarij en Bestuur van 6 augustus 2019.

⁹³ Vlaanderen.be, *Inspirerende Startdag over SDG's*, 8 juni 2016, <https://do.vlaanderen.be>.

Goede praktijk 9 – Waals Gewest: betrokkenheid van burgers (specifieke doelgroepen) en middenveld

Het decreet van 27 juni 2013 betreffende de Waalse strategie inzake duurzame ontwikkeling definieert vrij ruim⁹⁴ wie de betrokken partijen zijn. Het legt de verplichting op “participatieve maatregelen” te nemen, zowel wat de uitwerking van de strategie betreft als de uitvoering en opvolging ervan. Zo werd het publiek geraadpleegd over het ontwerp van tweede duurzameontwikkelingsstrategie⁹⁵. In het kader van die raadpleging werd een eerste editie van het “Jeugdparlement Duurzame Ontwikkeling” georganiseerd met studenten uit het hoger onderwijs. Na de goedkeuring van de strategie volgden nog verscheidene edities.

Een eerste verslag over de uitvoering van de SDG's (2017) maakte bovendien ook melding van de bijdragen, in de vorm van goede praktijken, van zowel de Waalse overheidsinstellingen als het maatschappelijk middenveld en de privésector. Eind 2018 heeft de directie Duurzame Ontwikkeling bovendien een communicatiestrategie uitgewerkt om de SDG's meer bekendheid te geven bij drie prioritaire doelgroepen (plaatselijke besturen, ondernemingen en jongeren tussen 15 en 20 jaar) en om hen te begeleiden bij hun bijdrage, op hun niveau, tot de uitvoering van de SDG's. Er is een communicatieplan voor de periode 2019-2020 met communicatie- en sensibiliseringstools, de organisatie van evenementen en opleidingen, de promotie van goede praktijken enz.

De **Franse Gemeenschap** heeft geen gestructureerd plan om burgers en stakeholders te raadplegen. Ze organiseert wel sensibiliseringsacties rond duurzame ontwikkeling, maar zonder specifieke link met de SDG's. Zo werd een pilootproject gestart om goede praktijken te stimuleren rond de klimaatuitdagingen in het beleidsdomein sport⁹⁶, met het oog op uitbreiding naar andere sectoren.

In het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest** gelden er precies gereguleerde raadplegingsprocedures voor het Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling (GPDO). Verder verloopt de communicatie met het publiek vooral via specifieke acties die een band hebben met duurzame ontwikkeling. Zo werkte Leefmilieu Brussel een communicatieplan uit rond jaarlijkse thema's, zoals *Good Food* (2016), *Natuur in de Stad* (2017), *Zero Afval* (2018) en *Duurzame Generaties* (2019).

⁹⁴ De maatschappelijke actoren die belang hebben bij duurzame ontwikkeling, met inbegrip van, maar op niet-limitatieve wijze, de regionale en lokale overheidsbesturen, de vakbondsorganisaties en de ondernemersverenigingen, de verenigingssector in zijn geheel, de universiteiten en hogescholen, de burgers.

⁹⁵ Hieraan namen 51 verenigingen en 199 burgers deel, via een elektronische enquête.

⁹⁶ Dat proefproject wordt gezamenlijk uitgevoerd door de Directie Duurzame Ontwikkeling en het Algemeen Bestuur Sport.

Goede praktijk 10 – *Brussels Hoofdstedelijk Gewest: raadpleging en overleg in het kader van het GPDO / sensibilisering van de Brusselse steden en gemeenten*

Zoals het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening bepaalt, werd het ontwerp van Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling (GPDO) ter advies voorgelegd aan de onafhankelijke regionale instanties die uiteenlopende expertises vertegenwoordigen (patrimonium, leefmilieu, economie en maatschappij, mobiliteit en huisvesting en stadsvernieuwing) en aan de Gewestelijke Ontwikkelingscommissie (GOC)⁹⁷. Er werd ook gedurende drie maanden een openbare enquête gehouden via verschillende kanalen⁹⁸. De 5.945 adviezen, klachten en opmerkingen van burgers, raadgevende organen en middenveldorganisaties werden onderzocht en samengevat in het besluit waarmee de gewestregering het plan heeft goedgekeurd. Er werd ook gemotiveerd waarom punten niet waren aanvaard.

Op het vlak van sensibilisering ondersteunt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bovendien Brulocalis, de vereniging van de stad en de gemeenten van Brussel. Die stimuleert de integratie van duurzame ontwikkeling, en in het bijzonder de SDG's, in het gemeentelijke beleid. Ze heeft onder meer een vorming *Hoe duurzame ontwikkeling en de SDG in uw projecten integreren* georganiseerd voor de ambtenaren van de Brusselse gemeenten en OCMW's. In het kader van het samenwerkingsprogramma met de gemeenten en OCMW's⁹⁹, dat gebaseerd is op de lokale *Agenda 21* en de akkoorden van Aalborg¹⁰⁰, heeft Brulocalis ook voorgesteld aan de lokale Brusselse overheden om de SDG's als referentiekader te nemen voor hun initiatieven op het vlak van duurzame ontwikkeling. In juni 2019 werd daartoe bovendien de brochure *17 doelstellingen om Brussel te transformeren* gepubliceerd.

De **Duitstalige Gemeenschap** werkte geen afzonderlijke formele plannen uit over consultatie en bewustwording. Toch is hier een sterke samenwerking tussen de overheid, de burgers en de stakeholders, zowel bij het opstellen als bij de uitwerking van de REK en het Energie- en Klimaatplan.

⁹⁷ De Gewestelijke Ontwikkelingscommissie is een adviesorgaan waarin experts, vertegenwoordigers van raadgevende instanties en de gemeenten zitting hebben.

⁹⁸ Van 13 januari tot 13 maart 2017 vond er een openbare enquête plaats over het ontwerp van GPDO dat op 17 oktober 2016 was goedgekeurd. De regering communiceerde over die tekst via verschillende kanalen (forums in de gemeenten, een website, borden met uitleg, advertenties). Er kwamen 5.945 opmerkingen van burgers en verenigingen.

⁹⁹ Leefmilieu Brussel heeft sinds 2008 via projectoproepen de uitvoering van lokale actieplannen voor Agenda 21 bij de gemeenten en de OCMW's van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ondersteund (financiële en methodologische steun om projecten en acties te organiseren i.v.m. duurzame ontwikkeling). Sinds 2008 hebben de 19 gemeenten en 13 OCMW's zich bij het initiatief aangesloten. Brulocalis helpt bij de begeleiding en het creëren van een netwerk voor de ambtenaren van de lokale overheden, voor de uitvoering en kapitalisering van lokale, duurzame projecten.

¹⁰⁰ De akkoorden van Aalborg zijn bedoeld om de voortdurende inspanningen rond duurzaamheid op lokaal vlak te versterken en de lokale Agenda 21 te versterken (Council of European Municipalities and Regions, *The Aalborg Commitments. Inspiring futures*, 11 juni 2004, <https://www.ccre.org>).

Goede praktijk 11 – Duitstalige Gemeenschap: betrokkenheid van burgers en middenveld

De Duitstalige Gemeenschap heeft vanaf de eerste uitvoeringsfase van de Regionale Ontwikkelingsconcepten informatiefora georganiseerd. In het kader van REK II bood de reeks evenementen “*Ostbelgien und Du*” burgers de mogelijkheid informatie uit te wisselen over specifieke REK-onderwerpen. In 2017 en 2018 kwamen meer dan 150 instellingen en organisaties samen op het toekomstcongres “*Ostbelgien leben 2025*”. Het evenement stond in 2018 in het teken van duurzame ontwikkeling. De resultaten ervan zijn verwerkt in REK III. Bij de totstandkoming van REK III werden ook 170 actoren uit het middenveld bevestigd en werd een burgerdebat georganiseerd (februari 2019), alsook een online-commentaarfase (januari-maart 2019) en video-interviews met vertegenwoordigers van de leerlingenraden van middelbare scholen en de *Autonome Hochschule Eupen* (maart 2019)¹⁰¹.

Voor het geïntegreerde Energie- en Klimaatplan richtte de Duitstalige Gemeenschap een stuurgroep op met vertegenwoordigers van de gemeenten, verschillende economische sectoren en sociaal-culturele partners. Burgers, lokale bedrijven, lokale overheden en landbouwers werden betrokken bij de voorbereiding en de uitvoering van dit plan, in de vorm van werkgroepen¹⁰², campagnes en communicatiemaatregelen.

3.3 Verantwoordelijkheden en middelen

3.3.1 Toewijzing verantwoordelijkheden

Binnen een bestuursniveau moet zowel de coördinatie van de initiatieven met betrekking tot de SDG's, als de verantwoordelijkheid voor de realisatie ervan uitdrukkelijk aan een instantie toegewezen zijn.

De wet van 1997 organiseert voor de **federale overheid** een structuur voor de voorbereiding, planning en opvolging van het SDG-beleid. Ze bakent de verantwoordelijkheden en taken duidelijk af (zie punt 3.1). Ook de coördinatiemechanismen tussen de organen zijn duidelijk omschreven. Zo coördineert de Interdepartementale Commissie voor Duurzame Ontwikkeling (ICDO) het duurzameontwikkelingsbeleid tussen de departementen en volgt ze de acties op die voortvloeien uit het Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling (FPDO). Daarin wordt de commissie bijgestaan door het Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling (FIDO), de federale overheidsdienst die het horizontale beleid inzake duurzame ontwikkeling uitwerkt. De autonome overheidsbedrijven en de openbare instellingen¹⁰³ zijn echter niet opgenomen in deze structuur, evenmin als de federale politie. Nochtans hebben de activiteiten van bijvoorbeeld de Regie der Gebouwen en de NMBS een belangrijke impact op de SDG's.

De slagkracht van deze organen en de meerwaarde van de plannen en rapporten die de wet van 1997 oplegt, zijn afhankelijk van de politieke besluitvorming rond de SDG's. Dat geldt in het bijzonder voor de coördinatie van het SDG-beleid, omdat die zonder politieke steun moeilijk afdwingbaar is. In de praktijk verloopt de coördinatie niet optimaal. Zo zijn enkele

¹⁰¹ Zie Ostbelgien.be, *Erarbeitung des REK III*, www.ostbelgienlive.be.

¹⁰² In de eerste helft van 2018 werden lokale workshops georganiseerd met de leden van de gemeenteraad, de leden van de lokale commissies voor plattelandsontwikkeling, de milieucommissies en de lokale bevolking. De ideeën en suggesties uit de workshops zijn verwerkt in het plan.

¹⁰³ Met uitzondering van het Federaal Planbureau en het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen, die waarnemers zijn.

van de federale overheidsdiensten, die in principe elk een vertegenwoordiger bij de ICDO hebben, weinig betrokken bij de werking van de commissie. Initiatieven gericht op SDG's hangen te vaak af van het discretionaire oordeel van de betrokken minister of het departement. De ICDO kan daarbij te weinig sturen en de horizontale samenwerking tussen de departementen is zeer beperkt¹⁰⁴. De voorbereiding en de opvolging van het FPDO zouden het belangrijkste instrument moeten vormen van de activiteiten van de ICDO. Zonder goedkeuring van een FPDO sinds 2008 heeft het ICDO echter niet het politieke mandaat, voor die coördinatie. Ondanks het ontbreken van dat plan heeft de ICDO wel enkele andere beleidsinitiatieven voorbereid en opgevolgd: duurzame overheidsaankopen, ecologisch beheer van gebouwen, maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Binnen de federale regering is de minister bevoegd voor duurzame ontwikkeling verantwoordelijk voor de uitvoering van de SDG's in België en de minister van Buitenlandse Zaken en de minister voor Ontwikkelingssamenwerking voor de uitvoering en opvolging ervan op internationaal niveau.

Binnen de **Vlaamse overheid** zijn elke minister en elk departement binnen het betrokken beleidsdomein verantwoordelijk voor het beleid inzake duurzame ontwikkeling en dus voor de implementatie van Vizier 2030. De minister-president en het departement Kanse-larij en Bestuur, meer bepaald het Team Duurzame Ontwikkeling, coördineren dit beleid.

Voor de afstemming en coördinatie tussen de departementen werd voorheen gewerkt via de Vlaamse Werkgroep Duurzame Ontwikkeling (WGDO) waarin vertegenwoordigers van de verschillende beleidsdomeinen zitting hadden. Nu wordt gewerkt met een expertenlijst die geconsulteerd wordt naargelang van het thema. Op deze manier wordt ook het beleid voorbereid en geëvalueerd.

In het **Waals Gewest** bepaalt het decreet van 27 juni 2013 dat elke minister binnen het betrokken beleidsdomein verantwoordelijk is voor de implementatie van de *Stratégie wallonne de développement durable* (SWDD). Er is geen coördinatie- of aansturingsopdracht aan een bepaalde minister toegewezen, wel is er een interministeriële werkgroep die de uitvoering van de SWDD coördineert.

Wat de tweede SWDD betreft die in 2016 goedgekeurd werd, was het de minister voor Leefmilieu die feitelijk bevoegd was voor duurzame ontwikkeling. Dat de opmaak, opvolging van en de rapportering over de SWDD aan één specifieke minister wordt toevertrouwd zonder dat gewaarborgd is dat de hele regering erin wordt betrokken, kan een negatieve invloed hebben op de integratie van de strategie. Zo vielen twee van de drie prioritaire assen waarop de SWDD zich concentreert (grondstoffen, energie en voeding) binnen de bevoegdheid van de minister van Leefmilieu, waardoor hij de meerderheid van de acties binnen de SWDD aanstuurde¹⁰⁵. Dat beperkt het eigenlijke transversale karakter van de strategie.

Binnen de nieuwe Waalse regering is duurzame ontwikkeling opnieuw toevertrouwd aan de minister voor leefmilieu, maar wordt de minister-president wel bevoegd voor de coördinatie van het “transitieplan” (*“transition sociale, écologique et économique”*).

¹⁰⁴ Zie ICDO, *Activiteitenverslag 2018*, 21 maart 2019, www.duurzameontwikkeling.be.

¹⁰⁵ De overige acties vallen voornamelijk onder de ministers van Landbouw en van Sociale Actie.

In tegenstelling tot bij duurzame ontwikkeling wordt het transversale karakter van het transitieplan dus wel erkend.

De **Franse Gemeenschap** heeft de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen niet als expliciete beleidsdoelstellingen overgenomen. Onder leiding van de secretaris-generaal van het ministerie is wel een directie bevoegd voor Duurzame Ontwikkeling, maar haar bevoegdheden zijn beperkt. Ze omvatten vooral de uitvoering en opvolging van interne organisatorische maatregelen inzake duurzame ontwikkeling.

Het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest** heeft de bevoegdheid inzake duurzame ontwikkeling niet uitdrukkelijk aan een bepaalde minister toegekend. De minister-president is vanuit zijn bevoegdheid voor ruimtelijke ordening verantwoordelijk voor het huidige plan, het PRDD. De andere sectoriële plannen die gelieerd zijn met duurzame ontwikkeling worden door de ministers vanuit hun respectievelijke bevoegdheden opgevolgd, maar de verantwoordelijkheid voor de coördinatie van het beleid is niet duidelijk. Wel zijn er de formele advies- en overlegorganen, zoals het Gewestelijk Comité voor Territoriale Ontwikkeling¹⁰⁶, waarin de verschillende overheden elkaar kunnen ontmoeten. Perspective.Brussels, het expertisecentrum ruimtelijke ordening, volgt het PRDD en de impact ervan op het leefmilieu op, maar er is geen instantie die specifiek de realisatie van de SDG's op het Brusselse niveau opvolgt.

Sinds 1 oktober 2019 legt de **Duitstalige Gemeenschap** de coördinatie, de uitvoering en de opvolging als de rapportering van het Regionaal Ontwikkelingsconcept (REK) en het Energie- en Klimaatplan in handen van de nieuw opgerichte afdeling Locatieontwikkeling binnen het ministerie. Elk afzonderlijk project uit het REK wordt aangestuurd door een projectleider die twee maal per jaar een voortgangsrapport opstelt.

3.3.2 Middelen: raming en verantwoording

De overheden moeten een onderbouwde raming opmaken van de middelen die nodig zijn voor de implementatie van Agenda 2030.

De in punt 3.1 besproken strategische plannen bevatten geen raming van de middelen die nodig zijn om de SDG's te realiseren. Wellicht hebben ze daartoe een te ruime draagwijdte. De Vlaamse regering stelde bij de goedkeuring van Vizier 2030 zelfs uitdrukkelijk dat “*deze goedkeuring geen financieel of budgettair engagement inhoudt*”.

Ook binnen de begrotingsprogramma's zijn er geen middelen expliciet toegewezen aan de realisatie van Agenda 2030. Niettegenstaande kunnen er begrotingsartikelen zijn voor duurzame ontwikkeling¹⁰⁷. Alleen de **Duitstalige Gemeenschap** publiceert jaarlijks een tabel met de financiële middelen die nodig zijn voor de uitvoering van de projecten van het REK.

¹⁰⁶ Tijdens de tegensprekelijke procedure heeft Perspective.Brussels bovendien opgemerkt dat de Raad voor het Leefmilieu van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (RLBHG) een advies met betrekking tot het leefmilieu geformuleerd heeft over de NSDO en de NVR. De Raad is onder meer samengesteld uit leden van verenigingen die actief zijn op het vlak van leefmilieu, uit leden van openbare organen, uit sociale vertegenwoordigers en verenigingen die de consumentenbelangen verdedigen.

¹⁰⁷ Zo bestaan er in het Waalse Gewest basisartikelen die zijn gegroepeerd in programma 16.42 Duurzame Ontwikkeling.

Goede praktijk 12 – Duitstalige Gemeenschap: tabel financiële middelen SDG's

De Duitstalige Gemeenschap neemt de middelen voor de uitvoering van het REK op in een financiële tabel met een raming per project, jaar, kostensoort en financieringsbron. De *Finanztabelle* wordt jaarlijks gehecht aan de regeringsverklaring in het parlement van de Duitstalige Gemeenschap. De publicatie op www.ostbelgienlive.be zorgt voor de openbaarheid en transparantie naar de burger¹⁰⁸.

Intussen besliste de Vlaamse regering wel om in het kader van de jaarlijkse beleids- en begrotingstoelichting¹⁰⁹ per beleidsdomein te voorzien in een koppeling met Vizier 2030¹¹⁰ (en dus met de SDG's), maar dit moet nog verder worden uitgewerkt. De meest recente beleidsnota's 2019-2024 en de bijhorende beleids- en begrotingstoelichtingen van de nieuwe Vlaamse regering verwijzen alvast weinig of niet naar de SDG's.

3.4 Beleidsvoorbereiding

Elke overheid moet vóór de uitwerking van een specifiek beleid over de implementatie van de SDG's nagaan in welke mate de SDG's al gedekt zijn door het bestaande beleid, en voor welke SDG's nieuwe beleidsmaatregelen nodig zijn.

Voor de **federale overheid** inventariseert het FIDO sinds 2016 de bestaande engagementen.

Goede praktijk 13 – Evaluatie door FIDO van de politieke engagementen van de federale overheid

Het FIDO inventariseert de engagementen en de projecten van de federale overheid (beleidsnota's, beheersovereenkomsten, actieplannen van de FOD's inzake duurzame ontwikkeling, beleidsplannen zoals armoedebestrijding, gender, *Business & Human Rights*, strijd tegen mensenhandel enz.) en toetst ze aan de zeventien SDG's. Het geeft aan waar maatregelen nodig zijn om de kloof te dichten. Het vergelijkt de SDG's ook met de federale langetermijnvisie Duurzame Ontwikkeling. Het meest recente rapport dateert van september 2017¹¹¹. Het stelt in de eerste plaats vast dat van de 164 subdoelstellingen die tot de exclusieve of gemengde bevoegdheid van de federale overheid behoren, er 110 relevant zijn voor het binnenlandse niveau en 106 (ook) voor het internationale niveau. Van de 91 doelstellingen (of engagementen) die de federale overheid had vastgelegd voor het binnenlands niveau, bleken 67 toereikend voor de overeenstemmende SDG-doelstellingen. Voor de overige 24 waren extra inspanningen nodig.

De **Vlaamse overheid** heeft Vizier 2030 voorbereid aan de hand van een evaluatie van ieder beleidsdomein. De Werkgroep Duurzame Ontwikkeling (zie punt 3.3.1) inventariseerde en analyseerde de bestaande langetermijndoelstellingen binnen de beleidsdomeinen in het licht van de zeventien SDG's.

¹⁰⁸ Zie bijv.: *Regionales Entwicklungskonzept. Ostbelgien leben 2025. Ressourcenplanung REK II (2014-2019)*, September 2018, 19 p., www.ostbelgienlive.be.

¹⁰⁹ De beleids- en begrotingstoelichting vervangt de vroegere beleidsbrieven. In dit document licht de minister de beleids- en begrotingsprioriteiten voor het komende jaar toe.

¹¹⁰ Omzendbrief Vlaamse Regering 2019/11 betreffende de beleids- en regelgevingsprocessen (17 mei 2019).

¹¹¹ ICEDD en IDO (in opdracht van FIDO), *Een evaluatie van de politieke engagementen van de federale overheid tegenover Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling van de Verenigde Naties*, 19 december 2017, 33 p., www.sdg.be.

Binnen het **Waals Gewest** geeft het huidige strategisch plan (SWDD) aan welke van de 169 subdoelstellingen van de Agenda 2030 pertinent zijn voor het Waals Gewest en welke momenteel gedekt zijn door beleidsplannen (klimaatplan enz.). Hieruit bleek dat 86 % van de subdoelstellingen door Waals beleid gedekt zijn. Deze analyse gebeurde echter op het niveau van algemene engagementen en doelstellingen en er gebeurde geen grondige vergelijking van de verschillende beleidsdoelstellingen met de SDG's. Daardoor bevat de SWDD ook geen specifieke SDG-doelstellingen toegespitst op de Waalse situatie.

De **Franse Gemeenschap** heeft niet onderzocht in welke mate de SDG's gedekt zijn door het bestaande beleid. Deze oefening zou wel kunnen gebeuren in het kader van de volgende bestuursovereenkomst van het ministerie.

Het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest** heeft voor de uitwerking van het huidige strategisch plan (PRDD) voor zijn grondgebied een inventaris inzake duurzame ontwikkeling doorgevoerd. Er werd echter niet onderzocht of er een kloof is tussen de vastgestelde situatie, de bestaande maatregelen en de betrokken SDG's. In juli 2018 kreeg Perspective.Brussels de opdracht om het strategisch plan op te volgen en bijkomende strategieën voor te stellen indien de acties en projecten onvoldoende zouden zijn om de doelstellingen te behalen. Deze opdracht hield echter geen specifieke opvolging van de SDG-doelstellingen in.

Ook de **Duitstalige Gemeenschap** heeft de invoering van het REK voorbereid door in 2008 een sterkte-zwakte-analyse van het beleid inzake duurzame ontwikkeling te voeren. Deze analyse zal in 2021 worden herhaald.

3.5 Deelconclusie

Engagement	De verschillende bestuursniveaus van België vullen het politiek engagement ten aanzien van de SDG's op een verschillende manier in. Hoewel de federale regelgeving hiertoe een duidelijk kader aanbiedt, werd het federaal plan voor duurzame ontwikkeling niet meer hernieuwd sinds 2008. Een federale strategische langetermijnvisie werd goedgekeurd in 2013. Ze is gericht op een horizon na 2030 en werd niet aangepast aan de SDG's (Agenda 2030), goedgekeurd door de VN in 2015. Vlaanderen werkte eerst een langetermijnstrategie voor 2050 uit en zette nadien Agenda 2030 om in het strategisch plan "Vizier 2030", dat de SDG's vertaalt naar 48 Vlaamse doelstellingen. De beleidsmaatregelen die nodig zijn om de doelstellingen te behalen worden uitgewerkt in het reguliere beleid. In de tweede Waalse Strategie inzake Duurzame Ontwikkeling worden de zeventien SDG's opgenomen, maar niet vertaald naar de Waalse context. Het actieplan richt zich op drie prioritaire assen waardoor andere beleidsdomeinen niet aan bod komen. De Franse Gemeenschap is geen uitdrukkelijk engagement aangegaan voor de realisatie van Agenda 2030. De klemtoon van haar duurzame-ontwikkelingsbeleid ligt op het intern-administratieve vlak. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft een strategisch plan voor duurzame ontwikkeling waarin de doelstellingen van de andere gewestelijke sectorplannen zouden moeten passen. Hoewel het strategisch plan expliciet verwijst naar Agenda 2030, worden de onderliggende doelstellingen niet gekoppeld aan de SDG's. Binnen Brussel heeft noch de Gemeenschappelijke noch de Franse Gemeenschapscommissie een strategisch plan voor de SDG's uitgewerkt. Hun engagement op het vlak van duurzame ontwikkeling uit zich vooral in intern-administratieve acties. Bij de Duitstalige Gemeenschap koppelen de projecten uit de strategische plannen, de Regionale Ontwikkelingsconcepten, wel terug naar de SDG's maar leggen ze geen eigen doelstellingen vast met betrekking tot die SDG's, met uitzondering van het Energie- en Klimaatplan. Alle strategische plannen werden besproken en/of gevalideerd door de betrokken parlementen.
Communicatie	De verschillende overheden lanceerden diverse initiatieven om het brede publiek en de stakeholders te betrekken bij hun strategie voor duurzame ontwikkeling maar ze pakken, met uitzondering van het Waals Gewest, deze acties niet planmatig aan.
Coördinatie	Binnen de federale overheid is de minister bevoegd voor duurzame ontwikkeling verantwoordelijk voor de realisatie van de SDG's in België. Bij de Vlaamse overheid en de Duitstalige Gemeenschap coördineert de minister-president de strategie voor duurzame ontwikkeling. Binnen het Waals Gewest is niemand officieel aangeduid voor de coördinatie van het strategisch plan voor duurzame ontwikkeling; in de praktijk zorgt de minister bevoegd voor leefmilieu voor de uitvoering ervan. De minister-president zal alleen het toekomstige transitieplan coördineren. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is de minister-president vanuit zijn bevoegdheid voor ruimtelijke ordening verantwoordelijk voor de uitvoering van het overkoepelend strategisch plan, maar de verantwoordelijkheid voor de coördinatie ervan is niet duidelijk.

Middelen	De overheden hebben in hun strategische plannen geen raming opgenomen van de middelen die nodig zijn om de SDG's te realiseren. Alleen de Duitstalige Gemeenschap maakt een jaarlijkse tabel op met de benodigde financiële middelen. De Vlaamse overheid besliste wel de jaarlijkse beleids- en begrotingstoelichting te koppelen aan de SDG's, maar dat is nog niet zichtbaar in de praktijk.
Beleidsvoorbereiding	De meeste overheden hebben het bestaande beleid op het vlak van duurzame ontwikkeling geanalyseerd. Met uitzondering van de analyse door het Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling en de Vlaamse overheid was dit veelal een algemene oefening die geen vergelijking van de bestaande maatregelen met de SDG's inhield.

Hoofdstuk 4

Monitoring en rapportering

Meet- en monitoringsystemen moeten de uitvoering van de SDG's opvolgen aan de hand van indicatoren, die zowel relevant zijn binnen het betrokken bestuursniveau als compatibel zijn met de VN-indicatoren. De indicatoren moeten steunen op data die toegankelijk, geactualiseerd en betrouwbaar zijn. Binnen elk bestuursniveau moeten de taken en verantwoordelijkheden inzake monitoring duidelijk afgebakend zijn tussen overheidsdiensten onderling, en tussen overheidsdiensten en regeringen. Een performant monitoringsysteem moet gesteund zijn op nulmetingen en op vastgelegde streefcijfers.

De overheden moeten regelmatig rapporteren over de geboekte vooruitgang op het vlak van de SDG's.

4.1 Indicatoren

Zoals voor het opzetten van een beleidskader rond SDG's in België coördinatie en sturing tussen de bestuursniveaus nodig is, geldt dat ook voor de monitoring en opvolging van de uitvoering van dit beleid. Daartoe zorgt het Interfederaal Instituut voor de Statistiek (IIS) sinds 2016 voor de samenwerking tussen de statistische diensten van de federale staat en de deelstaten. Op basis van de bestaande gegevensbronnen bezorgt het kwaliteitsvolle statistische gegevens om betrouwbare indicatoren voor opvolging uit te werken. De werkzaamheden die daartoe al zijn verricht, de selectie van indicatoren en de opvolging kwamen aan bod in hoofdstuk 2.

Voor de **federale overheid** werd in punt 2.2.2 al aangegeven dat van de 141 indicatoren die het IIS heeft vastgesteld, het Federaal Planbureau er 82 publiceert en daarvan momenteel 51 (of 3 per SDG)¹¹² gebruikt om de voortgang in de realisatie van de SDG's te beoordelen. Deze indicatoren zijn te raadplegen via de site www.indicators.be.

Voor 22 van die 51 indicatoren werd een streefcijfer vastgelegd, voor de overige 29 wordt alleen een gewenste richting gemonitord. In de eerste *National Voluntary Review* van 2017 (zie punt 2.1.3) was een nulmeting beschikbaar voor 34 indicatoren. Sindsdien is een nulmeting gebeurd voor alle 82 indicatoren die binnen het IIS werden uitgewerkt.

De 51 indicatoren zijn grotendeels¹¹³ gebaseerd op de lijst met 232 VN-indicatoren¹¹⁴ en de SDG-opvolgingsindicatoren van Eurostat (zie punt 1.1.1). Er werd gekozen voor indicatoren die al voorhanden waren of snel aangemaakt konden worden, en waarvan de onderliggende gegevens beschikbaar waren.

¹¹² In 2017 waren dit er nog 34 (twee per SDG).

¹¹³ Uitzonderingen zijn bijvoorbeeld de indicator "overmatige schuldenlast van de gezinnen" binnen SDG 1 of de indicator voor vleesconsumptie binnen SDG 2.

¹¹⁴ In maart 2016 stelde de *United Nations Statistics Division* (UNSTAT) 232 globale indicatoren voor om de 169 subdoelstellingen van Agenda 2030 te meten.

De indicatoren monitoren het bereiken van de SDG's. De federale overheid heeft geen afzonderlijke indicatoren uitgewerkt die de voortgang van de projecten en maatregelen opvolgen.

Voor de **Vlaamse overheid** werkte het departement Kanselarij en Bestuur voor de 48 doelstellingen van Vizier 2030 een eigen set van 84 indicatoren uit. Deze set bevat grotendeels¹¹⁵ bestaande indicatoren die een combinatie zijn van indicatoren uit de Vlaamse Openbare Statistiek (VOS) en eigen politieke of beleidsmatige indicatoren. Ze zijn voornamelijk gebaseerd op de SDG-opvolgingsindicatoren van Eurostat.

In lijn met het doelstellingskader van Vizier 2030 bevatten slechts enkele indicatoren streefwaarden. Voor 49 indicatoren maakt de Vlaamse overheid gebruik van de nulmetingen van de Vlaamse Statistische Autoriteit (VSA).

De indicatoren zijn gericht op het bereiken van de SDG's. De voortgang van de beleidsmaatregelen of acties die uitgewerkt worden om de verschillende doelstellingen te behalen, worden niet via afzonderlijke indicatoren opgevolgd. Daarnaast zal de Vlaamse Statistische Autoriteit (VSA) de SDG-indicatoren, die door de werkgroep van het IIS werden voorgesteld, op Vlaams niveau publiceren.

Het **Waals Gewest** volgt de verwezenlijking van de doelstellingen binnen het strategisch plan SWDD op aan de hand van 70 indicatoren¹¹⁶, ongeveer 4 à 5 indicatoren per SDG¹¹⁷. De indicatoren werden uitgewerkt door de directie Duurzame Ontwikkeling, in samenwerking met het IWEPS, de statistische dienst van het Waals Gewest, en het departement Landbouw, Natuurlijke grondstoffen en Leefmilieu. De indicatoren zijn gebaseerd op de indicatoren van de VN, Eurostat en het IIS.

Ongeveer de helft van deze indicatoren komt ook voor in de indicatorenset die het IIS op het federale niveau gebruikt, de andere werden specifiek geselecteerd om de Waalse situatie op te volgen. Dat gebeurde enerzijds door de beperkte omvang van de steekproef om bepaalde nationale indicatoren te meten, anderzijds wegens het beperkte aantal nationale indicatoren in sommige domeinen, voornamelijk binnen het beleidsdomein leefmilieu. Het Waals Gewest heeft wel moeilijkheden om de data te verzamelen door de verscheidenheid aan organisaties die de data verstrekken en de verschillende momenten waarop deze organisaties hun onderzoeken en studies publiceren.

Van de indicatoren die het gewest meet, hebben er vier betrekking op SDG 4 (kwaliteitsonderwijs), dat voornamelijk onder de bevoegdheid van de Franse Gemeenschap valt. Die levert voor twee indicatoren de meetgegevens aan.

De indicatoren bevatten geen streefwaarden, alleen de vooruitgang naar de gewenste richting wordt gemonitord. Wel werden nulmetingen doorgevoerd.

¹¹⁵ Op vijf nieuwe indicatoren na, die nog verder uitgewerkt moeten worden, bijv. "O&O-investeringen van buitenlandse entiteiten in Vlaanderen".

¹¹⁶ Op 12 maart 2020 heeft de Waalse regering een tweede opvolgingsrapport over de SDG's in Wallonië goedgekeurd. Dat rapport schetst de vooruitgang naar de zeventien SDG's aan de hand van 80 indicatoren.

¹¹⁷ Er zijn wel verschillen tussen de SDG's. Zo worden SDG 15 "leven op het land" en SDG 8 "waardig werk en economische groei" door respectievelijk acht en zeven indicatoren opgevolgd, terwijl SDG 17 "partnerschap om doelstellingen te bereiken" en SDG 13 "klimaatactie" respectievelijk door geen en twee indicatoren worden opgevolgd.

Goede praktijk 14 – Waals Gewest: vaststelling van referentiewaarden voor de indicatoren

De tweede duurzameontwikkelingsstrategie bevat een actie die ertoe moet leiden dat in 2017 een eerste verslag wordt opgesteld over de uitvoering van de duurzameontwikkelingsdoelstellingen, met daarin een stand van zaken op basis van de indicatoren. Die stand van zaken omvat 70 indicatoren die indien mogelijk worden gemeten met behulp van de gegevens van 2015. De verkregen waarden zijn referentiewaarden waaraan de geboekte vooruitgang zal worden getoetst.

Het Waals Gewest heeft daarentegen geen afzonderlijke indicatoren uitgewerkt om de maatregelen binnen het actieplan van de SWDD op te volgen.

Bij gebrek aan een strategisch plan voor duurzame ontwikkeling heeft de **Franse Gemeenschap** geen specifieke indicatoren voor het opvolgen van de SDG's uitgewerkt¹¹⁸. Ze bezorgt het Waals Gewest de gegevens uit haar bevoegdheidsdomeinen, zoals onderwijs (zie hierboven).

Om de SDG's binnen het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest** op te volgen vertaalt de statistische dienst van het gewest, het IBSA, momenteel de indicatoren van het Interfederaal Instituut voor de Statistiek en van het Federaal Planbureau zoveel mogelijk naar het niveau van het gewest¹¹⁹. Tijdens de tegensprekelijke procedure heeft de administratie aangegeven dat deze indicatoren bovendien zullen worden aangevuld door een eigen indicatorenset voor het gewest.

Verder werden geen specifieke indicatoren voor de opvolging van het overkoepelende strategisch plan (PRDD) uitgewerkt¹²⁰. De sectorplannen van het gewest bevatten wel indicatoren die betrekking hebben op de SDG's, maar die worden niet gecoördineerd en geïntegreerd opgevolgd.

De **Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie** en de **Franse Gemeenschapscommissie** hebben door het ontbreken van eigen strategische plannen geen indicatoren voor het opvolgen van de SDG's uitgewerkt. Voor de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie kan wel de rol van het "Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad" worden aangestipt. Die studiedienst publiceert jaarlijks de *Welzijnsbarometer*, die een onderdeel vormt van het Brusselse Armoederapport. De barometer hanteert verschillende indicatoren over inkomens, tewerkstelling, huisvesting, vorming en gezondheid. Verschillende daarvan stemmen overeen met de indicatoren die het Federaal Planbureau op het federale niveau opvolgt.

¹¹⁸ In tegenstelling tot het Waalse Gewest maakt de directie Duurzame Ontwikkeling binnen de Franse Gemeenschap geen deel uit van de werkgroep die binnen het IIS indicatoren uitwerkt.

¹¹⁹ Ook hier kunnen enkele van de "nationale" indicatoren wegens de beperkte omvang van de steekproef niet zomaar uitgesplitst worden.

¹²⁰ Tijdens de tegensprekelijke procedure heeft Perspective.Brussels aangegeven dat een contextuele opvolging van het PRDD wordt uitgewerkt. Het preciseert dat de analyse van de Brusselse situatie en van de tendensen en evoluties gebaseerd zal zijn op statistieken en indicatoren die heel wat thema's dekken (demografie, ruimtelijke ordening, huisvesting, leefomgeving, milieu, economische activiteit, werk, mobiliteit enz.).

Gelet op haar beperkte bevoegdheden¹²¹ hanteert de **Duitstalige Gemeenschap** maar twaalf indicatoren voor de SDG's, gebaseerd op de VN-indicatoren. Ze werden binnen het strategisch plan uitgewerkt door de projectleiders in samenwerking met de *Referent für Statistik* van het ministerie. Ze bevatten geen streefcijfers of nulmetingen. Daarnaast hanteert het Energie- en Klimaatplan van de Duitstalige Gemeenschap twee indicatoren¹²². Voor beide indicatoren gebeurden nulmetingen, alleen voor de vermindering van de CO₂-uitstoot werd een streefcijfer vastgelegd.

De indicatoren van de Duitstalige Gemeenschap spelen echter een eerder beperkte rol bij de monitoring van het strategisch plan, omdat er vooral belang wordt gehecht aan de voortgangsrapporten van de projectleiders die de resultaten van de projecten weergeven. Aan elk van de REK III-projecten zijn immers eigen indicatoren¹²³ gekoppeld om de voortgang van de uitvoering van de projecten en de werkstappen te meten.

Tabel 2 – Overzicht monitoring per bestuursniveau

Bestuursniveau	Federaal	Vlaanderen	Wallonie	Franse Gemeenschap	BHG	Duitstalige Gemeenschap
Aantal indicatoren	51	84	70	Geen ¹²⁴	Geen	12
Opgesteld door	Planbureau	Kanselarij en Bestuur	DDD + IWEPS + departement Landbouw, Natuurlijke grondstoffen, Leefmilieu	—	In uitwerking door IBSA	Projectleiders + <i>Referent für Statistik</i>
Oorsprong	VN + IIS + Eurostat	Eurostat	VN + Eurostat + IIS	—	IIS	VN
Streefwaarde?	22/51	5/84	0/70	—	—	Alleen 1 indicator uit Energie- en Klimaatplan
Nulmeting?	51/51	49/84	70/70	—	—	Alleen Energie- en Klimaatplan

Bron: Rekenhof

¹²¹ Met ingang van 1 januari 2020 worden wel drie bevoegdheidsdomeinen overgeheveld van het Waals Gewest naar de Duitstalige Gemeenschap: ruimtelijke ordening (volledig), energie (voornamelijk premies en beheer energieadviescentrum) en huisvesting (volledig).

¹²² "Vermindering van de CO₂-uitstoot" en "Energiebesparing door gedragsverandering in openbare gebouwen".

¹²³ In de beschrijving van de afzonderlijke projecten zijn deze te vinden in de paragraaf "Impactindicatoren en -meetwaarden" (*Ostbelgien leben 2025 – REK III*, Band 5, september 2019, 272 p., www.ostbelgienlive.be).

¹²⁴ Ter herinnering: vier Waalse indicatoren zijn gelinkt aan SDG 4 (kwaliteitsonderwijs) en vallen dus voornamelijk onder de bevoegdheid van de Franse Gemeenschap.

4.2 Voortgangsrapportering

Indicatoren zijn geen doel op zich maar vormen een referentiekader voor rapportering over de resultaten van het gevoerde SDG-beleid.

Buiten de *National Voluntary Review* bestaat er momenteel naast de informatie op www.indicators.be geen “nationale” rapportering over het bereiken van de SDG’s. In lijn met de *National Voluntary Review* zou het Interfederaal Instituut voor de Statistiek geleidelijk aan alle 141 nationale indicatoren opvolgen via een interfederaal opvolgingsmechanisme (zie punt 2.2.2). Het Instituut geeft aan dat het zich daarop voorbereidt.

De wet van 5 mei 1997 schrijft voor de **federale overheid** diverse rapporteringsmomenten voor. In de eerste plaats zijn er de jaarlijkse rapporten van de cellen Duurzame Ontwikkeling binnen de federale overheidsdiensten, die geïntegreerd worden in het jaarverslag van de ICDO. Die commissie maakt ook op het einde van de vijfjaarlijkse looptijd van het Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling (FPDO) een rapport op over het beleid inzake duurzame ontwikkeling en de uitvoering van het FPDO in de federale administraties die binnen de commissie vertegenwoordigd zijn. Tot slot stelt het Federaal Planbureau per legislatuur twee rapporten op, één over de stand van zaken en de evaluatie van het beleid inzake duurzame ontwikkeling en één over de verwachte evoluties op Europees en internationaal vlak.

Bij gebrek aan een actueel FPDO geven de rapporten geen beeld over de uitvoering van dat plan. De jaarlijkse rapporten van de cellen Duurzame Ontwikkeling en van de ICDO blijven beperkt tot een oplistings van acties binnen de overheidsdiensten die beantwoorden aan duurzame-ontwikkelingsdoelstellingen¹²⁵. De ICDO heeft in maart 2019 twee rapporten goedgekeurd: het jaarlijkse activiteitenverslag en een verslag van de leden over de manier waarop de FOD’s bijdragen aan de SDG’s (periode 2016-2018). Dat verslag was een vrijwillig initiatief van de ICDO bij gebrek aan een rapport van dezelfde leden over de uitvoering van een FPDO. Het is als zodanig geen opvolgingsrapport dat nagaat in welke mate een SDG-strategie wordt uitgevoerd.

Alleen de rapporten van het Federaal Planbureau evalueren het beleid ten aanzien van de SDG’s aan de hand van indicatoren (zie punt 2.2.2 en 4.1), maar ze koppelen die niet aan maatregelen of projecten uit het FPDO. Het recentste rapport dateert van juni 2019.

Naast deze rapportering in uitvoering van de wet zijn er nog andere rapporteringen op vrijwillige basis, zoals een evaluatierapport besteld door het FIDO¹²⁶ en een HIVA-studie¹²⁷ besteld door de FRDO.

De **Vlaamse overheid** zal jaarlijks bij de voorbereiding van de beleids- en begrotingstoelichting (BBT) per beleidsveld de koppeling maken met Vizier 2030. Op basis daarvan kan

¹²⁵ Bv. een opleiding aan het personeel over de integratie van duurzame-ontwikkelingscriteria in de overheidsopdrachten (ICDO, *Activiteitenverslag 2018*, 21 maart 2019, 163 p., www.duurzameontwikkeling.be).

¹²⁶ ICEDD en IDO (in opdracht van FIDO), *Een evaluatie van de politieke engagementen van de federale overheid tegenover Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling van de Verenigde Naties*, 19 december 2017, 33 p., www.sdgs.be.

¹²⁷ HIVA-Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving KU Leuven (in opdracht van FRDO), *The SDGs as a lever for change in policy practices*, 19 maart 2018, <https://hiva.kuleuven.be>.

jaarlijks worden gerapporteerd met het oog op de *Septemberverklaring*¹²⁸. Hiertoe zullen in 2020 de doelstellingen van Vizier 2030 een eerste keer worden gemonitord aan de hand van de indicatoren.

Het **Waals Gewest** voorziet in twee types rapportering. Het eerste type, dat volgens het decreet van 27 juni 2013 minstens om de twee jaar moet verschijnen, bericht alleen over de voortgang van het actieplan binnen de SWDD. De directie Duurzame Ontwikkeling (DDD) maakt het op en steunt daarbij op de gegevens verzameld door de interministeriële werkgroep die de uitvoering van het plan coördineert (zie punt 3.3.1). Volgens de DDD wisselden de hoeveelheid en de kwaliteit van de informatie die de werkgroep over de verschillende maatregelen van het actieplan binnen de SWDD aanlevert, sterk. Daardoor kon geen samenhangend verslag worden opgesteld dat goed de stand van zaken van de maatregelen voorstelt.

Het decreet bepaalt ook dat een samenvatting van dit rapport wordt overhandigd aan het Waals parlement.

Een tweede type rapport over de realisatie van de SDG's vormt op zichzelf een actie binnen het actieplan van de SWDD. Het werd een eerste maal opgesteld in 2017 en bestaat uit een stand van zaken (nulmeting) op basis van de indicatorenset (zie punt 4.1), een inventaris van de bestaande plannen en een olijsting van goede praktijken. Om de drie à vier jaar zou het moeten worden herhaald. Een tweede rapport over de realisatie van de SDG's werd gepubliceerd in maart 2020. Ook dit rapport werd opgemaakt door de DDD, in samenwerking met de statistische dienst IWEPS. Het eerste rapport van 2017 werd gebruikt voor de opmaak van de *National Voluntary Review*.

Het rapport over de realisatie van de SDG's hoeft niet te worden voorgelegd aan het Waalse parlement. Krachtens het decreet van 27 juni 2013 moet echter een evaluatie van de voorgaande SWDD, aan de hand van indicatoren, worden opgenomen in de nieuwe SWDD. Op die manier wordt de evaluatie wel voorgelegd aan en besproken door het Waalse parlement. Het tweede evaluatierapport over de realisatie van de SDG's zal dus wel gebruikt moeten worden voor de evaluatie van de huidige SWDD, en zal dus bij de volgende SWDD als bijlage gevoegd worden en op die manier overhandigd worden aan het Waalse parlement.

Bij gebrek aan specifieke strategische plannen over SDG's in de **Franse Gemeenschap, de Gemeenschappelijke en Franse Gemeenschapscommissie** zijn er ook geen rapporteringsverplichtingen.

In het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest** bevatten de verschillende plannen binnen het strategisch plan (PRDD) geen specifieke rapporteringsverplichtingen over SDG's. Er bestaat overigens geen gecoördineerd informatiesysteem waarmee de plannen geïntegreerd kunnen worden opgevolgd in het licht van de SDG's. Aan de minister van Territoriale Ontwikkeling werd wel op het einde van het eerste semester van 2020 gevraagd een eerste keer

¹²⁸ De Septemberverklaring is de jaarlijkse verklaring van de minister-president voor het Vlaams Parlement waarbij de krachtlijnen van de begroting voor het volgende jaar worden toegelicht.

verslag uit te brengen over de uitvoering van de acties uit het GPDO. De opdracht werd toevertrouwd aan Perspective.Brussels, het expertisecentrum voor ruimtelijke ordening¹²⁹.

De regering van de **Duitstalige Gemeenschap** rapporteert om de zes maanden aan het parlement over de uitvoering van de projecten van het REK. Daarbij steunt ze op de voortgangsrapporten van de projectleiders. Eenmaal per jaar is er ook het verslag over de financiële middelen die nodig zijn voor de uitvoering van de projecten (zie punt 3.3.2). In het kader van de uitvoering van het geïntegreerde Energie- en Klimaatplan is om de twee jaar een verslag aan het Burgemeestersconvenant gepland.

Tabel 3 – Overzicht (voorzien) rapportering per bestuursniveau

Bestuursniveau	Federaal	Vlaanderen	Wallonie	Franse Gemeenschap	BHG	Duitstalige Gemeenschap
Rapporten	4	1 (nog uit te werken)	2	Geen	1 (in voorbereiding)	3
Opgesteld door	ICDO (2) + PB (2)	Kanselarij en Bestuur + ministers (BBT)	DDD (+ IWEPS)	—	Perspective.Brussels (in voorbereiding)	Sec-Gen (minister-president)
Frequentie	Jaarlijks (ICDO) + einde looptijd FPDO (ICDO) + tweemaal per legislatuur (FPB)	Jaarlijks (BBT)	Om de 2 jaar + om de 4 jaar	—	—	Tweemaal per jaar, jaarlijks en tweejaarlijks
Inhoud	Acties (cellen DO) + beleidsmaatregelen (ICDO) + realisatie SDG's (PB)	Gewenste richting naar SDG's	Voortgang maatregelen SWDD + realisatie SDG's (gewenste richting)	—	Maatregelen PRDD	Projecten REK, Financiële middelen, Energie- en Klimaatplan (burgemeestersconvenant)

Bron: Rekenhof

¹²⁹ Perspective.Brussels rapporteert ook over de impact van het PRDD op het milieu. Het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening bepaalt dat dit rapport om de vijf jaar na de goedkeuring van het plan aan de regering wordt voorgelegd.

4.3 Deelconclusie

Indicatoren	Het Interfederaal Instituut voor de Statistiek werkte indicatoren uit om de SDG's op te volgen en heeft in dat verband een statistische bijlage bezorgd die aan de <i>National Voluntary Review</i> is toegevoegd. De indicatoren konden vooralsnog niet allemaal worden uitgesplitst over de regio's. Met uitzondering van de Franse Gemeenschap, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de Franse en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, hebben de bestuursniveaus indicatoren uitgewerkt om de SDG's te monitoren. De federale overheid gebruikt bepaalde nationale indicatoren vastgesteld door het Interfederaal Instituut voor de Statistiek. Het Waals Gewest neemt hiervan ook indicatoren over, maar gebruikt daarnaast ook regiospecifieke indicatoren uit de lijst van de VN. De Vlaamse overheid richt zich voornamelijk op de Eurostat-indicatoren, de Duitstalige Gemeenschap op de VN-indicatoren. Streefwaarden zijn alleen bij een deel van de indicatoren van de federale overheid te vinden. Ook bij de Vlaamse overheid is het aantal streefwaarden beperkt. Het Waals Gewest en de federale overheid voerden voor alle indicatoren een nulmeting uit, de Vlaamse overheid deed dit voor 58 % van de indicatoren. Op de Duitstalige Gemeenschap na leggen de indicatoren geen verband met de acties en projecten om de verschillende strategische plannen uit te voeren.
Rapportering	De federale regelgeving schrijft verschillende rapporteringen voor maar in de praktijk blijven die beperkt tot een oplijsting van gerealiseerde acties of beleidsmaatregelen. De rapporten van het Federaal Planbureau evalueren wel het gerealiseerde beleid ten aanzien van de SDG's, maar bij gebrek aan een actueel strategisch plan kunnen zij hiermee geen verband leggen. Het Waalse Gewest publiceerde in 2017 een eerste rapport over de realisatie van de SDG's, dat als een nulmeting voor de opmaak van de NVR werd gebruikt. De Vlaamse overheid heeft een rapporteringswijze over Vizio 2030 uitgewerkt, maar voerde ze nog niet uit in de praktijk. De Duitstalige overheid rapporteert regelmatig over de uitvoering van de projecten van het strategisch plan.

Hoofdstuk 5

Synthese van antwoorden per beleidsniveau

5.1 Nationaal

Het Interfederaal Instituut voor Statistiek (IIS) bakt in zijn antwoord zijn rol en werking af, en benadrukt hierbij dat het aan de politieke verantwoordelijken toekomt de uiteindelijke opvolgindicatoren voor de SDG's te bepalen.

De minister-president van de Vlaamse regering reageerde ook als voorzitter van de Interministeriële Conferentie voor Duurzame Ontwikkeling (IMCDO). Hij geeft aan dat de Vlaamse regering de IMDCO opnieuw zal activeren, bij gebrek aan een beslissing van het Overlegcomité over de voorzitterschappen van de interministeriële conferenties.

De federale minister van Buitenlandse Zaken antwoordde dat de bijdrage van de FOD Buitenlandse Zaken op het ontwerpverslag al geïntegreerd werd in het antwoord door het Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling (FIDO) (zie volgend punt).

5.2 Federaal

Het FIDO raadpleegde voor zijn antwoord ook de federale leden van de ICDO. Het antwoord bevatte feitelijke opmerkingen en actualisaties, die werden verwerkt in het verslag.

Het Federaal Planbureau apprecieerde de kwaliteit van het verslag en antwoordde in overleg met het FIDO vooral op de vaststellingen met betrekking tot de indicatoren. Ook dit antwoord bevatte vooral feitelijke opmerkingen en actualisaties, die werden verwerkt in het verslag. Het Federaal Planbureau vroeg in het bijzonder aandacht voor het onderscheid tussen het federale niveau (Federaal Planbureau) en het nationale niveau (IIS).

Het secretariaat van de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO) onderschreef het rapport en de aanbevelingen en formuleerde alleen twee opmerkingen waaronder een aarzeling om de wet van 1997 als een “goede praktijk” te omschrijven, aangezien de cyclus van federale plannen en rapporten niet wordt nageleefd en dit wettelijk kader niet volstaat als formele SDG-implementatiestrategie.

De minister van Duurzame Ontwikkeling liet weten geen bijkomende opmerkingen te hebben naast het antwoord van het FIDO.

5.3 Vlaanderen

In zijn antwoord herinnert de Vlaamse minister-president aan het duidelijke engagement van de Vlaamse regering om tegen 2030 de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen te realiseren via Vizier 2030. Wat de coördinatie en opvolging betreft, wijst hij erop dat de Vlaamse Werkgroep Duurzame Ontwikkeling (WGDO) ondertussen vervangen werd door een expertenlijst die geconsulteerd wordt naargelang van het thema.

Voor een aantal Vlaamse 2030-doelstellingen uit Vizier 2030 zijn inderdaad nog geen indicatoren beschikbaar. Voor nieuwe indicatoren zal de Vlaamse regering zoveel mogelijk gebruik maken van indicatoren die op de lijst van de Vlaamse openbare statistieken voorkomen. In 2020 zullen de bestaande indicatoren voor een eerste keer gebruikt worden als monitoringsinstrument.

Inzake de rapportering over de voortgang van de doelstellingen van Vizier 2030 zal niet gewerkt worden met twee types van rapportering, zoals werd aangegeven in het ontwerpverslag, maar kiest de Vlaamse overheid voor een jaarlijkse eenmalige rapportering in het kader van de Septemberverklaring.

5.4 Waals Gewest

De kabinetten van de minister-president van de Waalse regering en de minister van Leefmilieu zijn overeengekomen niet te antwoorden voor dit rapport, omdat het over de vorige kabinetsperiode gaat.

Het algemeen secretariaat van de Waalse overheidsdienst (SPW) van zijn kant heeft de juistheid van de vaststellingen gecontroleerd en enkele preciseringen aangebracht. Het heeft ook een actualisering aangebracht bij het ontwerpverslag, door te vermelden dat de Waalse regering op 12 maart 2020 een tweede rapport over de uitvoering van de SDG's goedgekeurd heeft.

Het algemeen secretariaat benadrukt dat het akkoord gaat met de aanbevelingen van het ontwerpverslag. Het wijst er ook op dat verscheidene aanbevelingen overeenkomen met de aanbevelingen van de academische expertengroep die in het kader van de Waalse balans van de vooruitgang naar de SDG's was geraadpleegd.

5.5 Franse Gemeenschap

De minister-president van de Franse Gemeenschapsregering geeft aan dat de opmerkingen van het Rekenhof over het engagement van de Franse Gemeenschap voor duurzame ontwikkeling objectief zijn en een essentiële indicator vormen voor de taak die zijn regering nog moet voltooien.

Hij benadrukt vervolgens dat de regering binnen al haar bevoegdheden heel wat plannen uitwerkt (ecologische transitie, armoedebestrijding, vrouwenrechten, excellentiepact voor onderwijs) die bijdragen tot de SDG's, zonder echter expliciet te verwijzen naar de strategie van de Verenigde Naties.

Hij sluit zich aan bij de opmerkingen van de secretaris-generaal van het ministerie van de Franse Gemeenschap om de bevoegdheden van de directie Duurzame Ontwikkeling beter te omschrijven in het verslag.

5.6 Brussels Hoofdstedelijk Gewest

De Brusselse politieke overheden hebben geen opmerkingen bij het verslag.

De betrokken overheidsdiensten hebben wel enkele opmerkingen meegedeeld. Perspective, Brussels, het Brusselse expertisecentrum voor ruimtelijke ordening, heeft verscheidene opmerkingen geformuleerd. Het ging vooral om feitelijke preciseringen. Bovendien heeft het tekstaanpassingen voorgesteld om rekening te houden met die opmerkingen.

De diensten van het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie hebben laten weten dat de passages die op hen betrekking hadden in het algemeen overeenkwamen met wat was meegedeeld tijdens de audit. Ze hebben nog enkele preciseringen aangebracht.

De diensten van de Franse Gemeenschapscommissie hebben laten weten dat ze geen opmerkingen hadden.

5.7 Duitstalige Gemeenschap

In zijn antwoord is de minister-president van de Duitstalige Gemeenschap verheugd vast te stellen dat het betrekken van de burgers en van het middenveld bij het uitwerken van het regionaal ontwikkelingsconcept en de rapportering aan het parlement en het publiek als een “goede praktijk” worden vermeld in het verslag. Zowel de sensibilisering van het publiek als de dialoog met de stakeholders zullen ook essentiële factoren zijn bij het uitwerken van een nieuwe regionale ontwikkelingsstrategie voor de periode na 2025.

De Duitstalige Gemeenschap verwelkomt de aanbeveling van het Rekenhof om nationale indicatoren te ontwikkelen die alle aspecten van de SDG's afdekken en gebaseerd zijn op een voldoende grote steekproef, zodat ze per gewest uitgesplitst kunnen worden. Ze wijst er wel op dat daarbij rekening zou moeten worden gehouden met de beperkte schaal van de Duitstalige Gemeenschap.

Hoofdstuk 6

Besluit en aanbevelingen

6.1 Algemeen besluit

Met een *preparedness review* ging het Rekenhof na of de federale Staat, de gemeenschappen en de gewesten een adequaat systeem hebben opgezet om de SDG's te realiseren, de voortgang ervan op te volgen en erover te rapporteren. Daarbij heeft het in het bijzonder aandacht gehad voor de coördinatie binnen en tussen de bestuursniveaus.

Met de ondertekening van de resolutie “Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling” heeft ons land zich ertoe verbonden de doelstellingen voor duurzame ontwikkeling (SDG's) te bereiken. Binnen een federaal land als België kunnen de verschillende bestuursniveaus (federaal, gemeenschappen en gewesten) hun eigen beleid daarvoor uitstippelen, maar doordat ze elk bevoegd zijn voor de meeste subdoelstellingen en doordat de doelstellingen onderling verbonden zijn, is overleg en coördinatie essentieel, niet alleen tussen de bestuursniveaus maar ook tussen de departementen of beleidsdomeinen binnen een bestuursniveau.

Een **overkoepelende coördinatie** zou verzekerd moeten worden door de Interministeriële Conferentie voor Duurzame Ontwikkeling (IMCDO) die alle betrokken ministers groepeerde zoals ze zijn aangewezen door een beslissing van het overlegcomité. Die komt echter sinds september 2017 niet meer samen. De Nationale Strategie die de Conferentie in 2017 opstelde, bevat geen specifieke doelstellingen, de opgenomen samenwerkingswerven zijn vooral procesmatig en bevatten geen streefcijfers.

De IMCDO stelde nog geen voortgangsrapport op over de uitvoering van de SDG's in België, maar werkte wel mee aan de eerste *National Voluntary Review* die in 2017 aan de VN werd gepresenteerd. Een eerste stand van zaken werd opgemaakt over het gevoerde beleid voor de zeventien SDG's. Een statistische bijlage stelde 34 indicatoren voor. In 2018 breidde het Interfederaal Instituut voor de Statistiek deze indicatorenset verder uit door een lijst van 141 indicatoren vast te stellen en voor 82 daarvan meetgegevens te verzamelen. Sinds februari 2020 wordt voor 32 indicatoren een uitsplitsing per gewest gemaakt.

De bestuursniveaus hebben hun **politiek engagement** ten aanzien van Agenda 2030 op verschillende manieren ingevuld. Met uitzondering van de Franse Gemeenschap, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en de Franse Gemeenschapscommissie, hebben alle overheden strategische plannen over duurzame ontwikkeling opgesteld en ontplooiden zij verschillende acties om de burgers en de stakeholders hierbij te betrekken. Alleen bij de Vlaamse overheid vormen de doelstellingen uit het strategisch plan een concrete vertaling van de mondiale SDG's.

De verschillende overheden lanceerden diverse initiatieven om het **brede publiek en de stakeholders te betrekken** bij hun strategie voor duurzame ontwikkeling.

De **coördinatie** van het beleid rond Agenda 2030 werd niet bij alle overheden uitdrukkelijk aan een bepaalde minister toegekend.

De begrotingen van de overheden bevatten weliswaar middelen die inhoudelijk een raakvlak hebben met de SDG's, maar alleen de Duitstalige Gemeenschap rapporteert jaarlijks over de **financiële middelen** die nodig zijn voor de uitvoering van haar acties rond Agenda 2030.

De meeste overheden evalueerden het bestaande beleid op het vlak van duurzame ontwikkeling ter voorbereiding van hun strategische plannen, maar alleen het Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling en de Vlaamse overheid hebben in het kader van een **beleidsvoorbereiding** een vergelijking gemaakt tussen de zeventien SDG's en het bestaande beleid.

Ook de uitwerking van **indicatoren** om de SDG's te monitoren, werd door de bestuursniveaus verschillend ingevuld. Vaak ontbreken streefwaarden en nulmetingen. De overheidsprogramma's en acties uit de strategische plannen rond de SDG's bevatten, met uitzondering van de Duitstalige Gemeenschap, geen indicatoren die hun voortgang meten en leggen geen verband met de indicatoren die de SDG's opvolgen.

Rapporteringen blijven vooralsnog beperkt tot een vermelding van de gerealiseerde acties, alleen de federale en de Waalse overheid hebben al gerapporteerd over het gerealiseerde beleid ten aanzien van de SDG's.

6.2 Aanbevelingen

Aanbeveling	Referentie in het verslag
Nationale coördinatie en nationale indicatoren	
De Interministeriële Conferentie voor Duurzame Ontwikkeling (IMCDO) moet opnieuw haar coördinerende rol opnemen en zorgen voor een verdere internationale rapportering via een bijgewerkte <i>National Voluntary Review</i> .	2.1 en 2.2
De IMCDO moet de Nationale Strategie uit 2017 op basis van een geactualiseerde behoeftenanalyse en met behulp van een stakeholdersparticipatie herevalueren. Zij dient na te gaan in welke mate de samenwerkingswerven zijn uitgevoerd en in welke mate ze verder kunnen dienen als referentiekader voor initiatieven rond duurzame ontwikkeling. Daarbij moet zij concrete en gecijferde doelstellingen vastleggen, gebaseerd op Agenda 2030.	
Het Interfederaal Instituut voor de Statistiek (IIS) moet, op basis van bestaande internationale lijsten, indicatoren uitwerken die alle aspecten van de SDG's omvatten. Bij het uitwerken van indicatorensets die op alle regionale overheden van toepassing zijn, moet rekening worden gehouden met de omvang van de overheden, om maximale relevantie en vergelijkbaarheid te verkrijgen. Het is aangewezen dat deze indicatoren op een voldoende grote steekproef gebaseerd zijn, zodat ze kunnen worden opgesplitst worden tussen de regio's.	

Aanbeveling	Referentie in het verslag
Politiek engagement	
De verschillende overheden moeten de bijgestuurde Nationale Strategie gebruiken als een gezamenlijke visie waarbinnen de strategische plannen en verdere politieke engagementen rond duurzame ontwikkeling kaderen.	3.1
De overheden moeten in hun strategische plannen de mondiale SDG's omzetten in concrete doelstellingen. Daaraan dienen ook de nodige beleidsmaatregelen te worden gekoppeld.	
De overheden moeten streefwaarden voor de indicatoren vaststellen.	
Publieke bewustwording en dialoog met stakeholders	
De verschillende overheden dienen in het kader van de voorbereiding en de uitvoering van hun strategie rond duurzame ontwikkeling de betrokkenheid van de burgers en de relevante stakeholders bij voorkeur planmatig vast te leggen.	3.2
Verantwoordelijkheden en middelen	
De overheden dienen per bestuursniveau te zorgen voor een duidelijke coördinatie en opvolging van de strategische plannen en beleidsmaatregelen ten aanzien van de SDG's. Zij moeten de verantwoordelijkheden van alle overheidsactoren duidelijk vastleggen.	3.3
De overheden moeten in hun strategische plannen rond duurzame ontwikkeling een raming opnemen van de middelen die nodig zijn om de doelstellingen te realiseren.	
Beleidsvoorbereiding	
De overheden dienen de uitwerking van hun strategische plannen inzake duurzame ontwikkeling voor te bereiden aan de hand van een grondige vergelijking tussen het bestaande beleid en de te bereiken SDG's.	3.4
Indicatoren	
De organen die opvolgen en rapporteren, moeten erover waken dat de indicatorensets die de overheden gebruiken, in overeenstemming zijn met de lijst van indicatoren van het IIS en dat ze voldoende meetbaar zijn op basis van streefwaarden. In overleg met de projectleiders moeten zij deze indicatoren ook koppelen aan de concrete maatregelen of projecten die uitgewerkt worden voor het realiseren van de SDG's.	4.1
Voortgangsrapportering	
De verschillende overheden dienen een regelmatige rapportering over het gerealiseerde beleid ten aanzien van de SDG's te verzekeren. Zij moeten zorgen voor een accurate communicatie en timing die een coördinatie van deze rapporten toelaten met het oog op de NVR.	4.2
De overheden dienen hun strategische en operationele plannen over SDG's te integreren in een meerjarige beleids- en beheerscyclus, met een periodieke opvolging en rapportering aan de parlementen. Het verdient de voorkeur dit proces wettelijk vast te leggen.	

Er bestaat ook een Franse, Duitse en Engelse versie van dit verslag.
Il existe aussi une version française, allemande et anglaise de ce rapport.
Dieser Bericht ist auch in französischer, deutscher und englischer Sprache verfügbar.
This report is also available in French, German and English.

U kunt dit verslag raadplegen of downloaden
op de internetsite van het Rekenhof.

WETTELIJK DEPOT
D/2020/1128/19

PREPRESS EN DRUKWERK
Centrale drukkerij van de Kamer van Volksvertegenwoordigers

FOTO'S
Shutterstock

ADRES
Rekenhof
Regentschapsstraat 2
B-1000 Brussel

TEL.
+32 2 551 81 11

www.rekenhof.be